

Reprezentacija indijskog društva i kulture u filmovima bolivudske produkcije

Gvoždar, Ines

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:754264>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

UVOD

Tema moga diplomskog radaje reprezentacijaindijskog društva i kulture u filmovima bolivudske produkcije.Indijska civilizacija stara je gotovo 4500 godina. Indijci govore tisuće jezika i dijalekata. Isprepliće se veliki broj vjera. Imaju kompleksnu društvenu strukturu kasti – strogi sistem društvene hijerarhije.Je li Indija zaista toliko drugačija i posebna u odnosu na sve ostale zemlje svijeta? Osim toga, želim istražiti njihove kulturne posebnosti. Također, zanima me u kojoj mjeri te na koji se način prožimaju religije u Indiji te dolazi li do nekih sukoba ili razmirica među Indijcima različitog religijskog opredjeljenja. Željala bih saznati i jesu li nacionalno osviješteni te kako prihvaćaju ostale narode.

Jedna od mojih pretpostavki jeta da je Indija potpuno drugačija i jedinstvena u odnosu na ostale zemlje svijeta. To ju čini zanimljivom i privlačnom. Također, pretpostavljam da imaju jako zanimljiva kulturna obilježja te da su religije u velikoj mjeri međusobno isprepletene. Vjerojatno postoje neki sukobi i razmirice među pripadnicima različitih religija, ali u većini slučajeva Indijci su tolerantni što se tiče vjerskog opredjeljenja. Pretpostavljam da su u većoj mjeri nacionalno osviješteni te da prihvaćaju ostale narode, ali ne žele postati dio njih kako ne bi izgubili svoju jedinstvenost.

Otpriblike 80% stanovnika Indije, od oko 1,2 milijarde, sebe smatra hinduistima. Otpriblike 30 milijuna Indijaca živi na svim stranama svijeta. Njihova vjerovanja i religije razlikuju se od ostalih naroda.

U Indiji je nastao budizam, sikhizam i džainizam u 6. ili 5. stoljeću prije Krista. To se dogodilo kada je čovjek po imenu Siddhartha Gautama dosegao „prosvjetljenje“, odnosno cjelovitu istinu koja ljudska bića oslobađa od ciklusa ponovnih rađanja. Nakon toga je druge učio kako izbjeći ponovno rađanje i patnju te je postao Buddha (Prosvijetljeni).

Cilj moga rada prepoznavanje je kulturnih i društvenih posebnosti indijskog naroda i društva. Kako bih to istražila analizirat ću sedam filmova bolivudske produkcije. To su: *Dilwale Dulhania Le Jayenge*, *Kabhi Khushi Kabhie Gham*, *Kal Ho Naa Ho*, *Kabhi Alvida Naa Kehna*, *Chak De! India*, *Om Shanti Om* i *Tri idiota*.

Naziv Bollywood nastao je se od riječi Bombay (grad u kojem je nastao) i Hollywood (američka filmska industrija). To je naziv za indijsku filmsku industriju. Osim domaće indijske publike, ima obožavatelje u cijelome svijetu. Ovi su se filmovi počeli snimati početkom 20. stoljeća. Zanimljivo je da gotovo svaki film traje najmanje tri sata. U sredini filma je kratka pauza (intermission). Dramaturgija bolivudskog filma sastoji se od devet različitih osjećaja. Glazba i ples su važni elementi svakog indijskog filma. Oni se ne izostavljaju te se uklapaju u radnju.

Bollywood godišnje proizvede oko 600 filmova. Naime, svaki bolivudski glumac snimi tri do deset filmova u godini. U Indiji su glumci prave zvijezde. Puno su popularniji od ostalih poznatih ličnosti. Učestalo režiseri autocenzuriraju svoje filmove iz straha da u tradicionalnoj Indiji filmovi budu cenzurirani ili zabranjeni. To je razlog zbog kojega u bolivudskim filmovima rijetko možemo vidjeti scene s poljupcima.

Prije su se u Bollywoodu snimali samo tradicionalni ljubavni filmovi. Danas bolivudski filmovi pokazuju modernu Indiju, odnosno probleme te države. No, najčešće i dalje prikazuju ljubav, ali tragičnu. Trenutno vladaju tri najveće filmske zvijezde u Indiji. To su: Shah Rukh Khan (njega još od početka 1990-ih smatraju apsolutnim „kraljem“ Bollywooda), Amitabh Bachchan (snimio je oko 100 filmova tijekom 40-godišnje karijere) i Aishwarya Rai (Miss World 1994.).

Kao metodu istraživanja koristit ću analizu narativa. Priča, pripovijedanje, pripovijest oduvijek je bila važna za razumijevanje pojedinca i društva. Prema poststrukturalističkim teorijama prava zbilja je nedohvatna, kaotična te nam jedino dolazi putem jezika i pripovijedanja, tj. nastaje i opstoji kao pripovjedna ustrojena struktura svijesti. Narativ koji danas dominira više je u vizualnoj formi. Naracija u filmu potiče iznova propitivanja prostora, vremena, motrišta, ali i pitanja perspektive i filmske publike, koje se iznova interpretiraju sukladno raznim teorijama i društvenim mijenama.

Svaki ću film zasebno analizirati prema određenim značajkama. Najprije ću reći nešto općenito o filmu (režija, produkcija, mjesto i vrijeme radnje, tema, žanr, uloge). Zatim ću objasniti proces naracije, ispričati fabulu te opisati negativce u filmu, kulturna obilježja, religiju te poruke u filmu.

1. KULTURNE POSEBNOSTI

U kulturologiji, znanosti o kulturnoj stvarnosti, predmet je kultura u svim svojim očitovanjima. Prema A. Kroeberu, kultura je “sveukupnost svojih različitih oblika”. Kultura se očituje kroz različite kulturno oblikovane cjeline, a ne kroz jedan, jedini ili jedinstven oblik. Naime, ona određenja koja kulturu poistovjećuju samo s jednim dijelom kulture (“kulturnog tipa” ili “sredine”) potpuni su promašaji. Postoji jako puno određenja pojma kulture. “Raščlanjujući djela poznatih autora (antropologa, sociologa i socijalnih psihologa) A. Kroeber i C. Kluckhohn su (1952) pronašli dvije stotine pedeset i sedam različitih određenja kulture. Takvo obilje određenja kulture samo po sebi govori o različitim shvaćanjima kulture i različitim pristupima kulturi, o zbrci koja u tome vlada.” (Kale, Eduard, 2003:44)

Tylor je prvi pokušao definirati kulturu te ju je prvi formalno počeo proučavati. On kulturu određuje kao: “...složena cjelina koja uključuje znanje, vjerovanje, umjetnost, moral, pravo, običaje i sve druge sposobnosti i navike koje je čovjek dobio kao član društva.” (Ibid, 45)

U Antropologiji A. Kroebera kultura je opisana kao masa naučenih i dalje predanih reakcija, navika, tehnika, ideja i vrednota te ponašanja koje izazivaju. Ona je istodobno cjelina proizvoda društvenog čovjeka. Osim toga, Kroeber kulturu određuje kao: “...sve djelatnosti i nefiziološki proizvodi ljudskih osoba koji nisu automatski ili nagonski refleksi; da se sastoji od uvjetovanih i naučenih djelatnosti i rezultata tih djelatnosti.” (Ibid, 46)

Nadalje, R. Lowie kulturu određuje kao “cjelinu društvene tradicije”, a R. Linton izjednačuje ju s “društvenim nasljedstvom”.

1.1. Svjetonazor i vrednote

“Rješenje krajnjih pitanja davanjem ma kako suvislih odgovora znači pojavu ili rađanje svjetonazora, vjera ili mitova, pojavu rađanja kultura, osebujno oblikovanih kulturnih zbilja – kulturnih tipova.” (Ibid, 87) Arheološki nalazi pokazuju da je čovjek već u davnoj prošlosti postavljao te nalazio odgovore na takva krajnja pitanja. Pojedince i zajednicu održava načelo

srhovite i smislene organizacije. Svjetonazor u organizaciji svijeta ima zadaću organizacije kulture glede njezine prilagodbe vanjskoj, fizičkoj sredini. Dok vrednote pretežno imaju zadaću unutrašnje organizacije kulture, usklađivanje odnosa dijelova kulture unutar kulturne cjeline te ljudskih ponašanja i djelovanja. “Kako svjetonazor omogućava logički povezano objašnjenje svega u svijetu; on je temelj ili odredbena pretpostavka organizacije svih doživljaja u logičku, neprotuslovnu, smislenu i svrhovitu cjelinu.” (Ibid, 88) Svjetonazor je način viđenja, ali i izgrađivanja svijeta u cjelini. On je slika općeg poretka svijeta s objašnjenjem koje se može držati istinitim. “...nešto složeniji indijski svjetonazor počiva na poretku, redu – kasnije brahmanu, koji je opće načelo svega.” (Ibid, 89) Čovjeku je dodijeljena njegova dharma (dužnost, sudbina). Postoje ustaljeni oblici, ali i promjenljivost. “Oblik njegova novog rođenja ovisi o karmanu (djelu) koji se vrednuje na osnovi pridržavanja dharme (dužnost). Oslobođenje (mokša, u budizmu nirvana) od pojavnoga, pojedinačnoga i preporođavanje (samsara) omogućeno je, jer je načelo pojedinačnoga (atman) sadržano u vječnom i općem načelu (brahman), ali to ovisi o djelu (karmanu) – je ono u skladu sa zakonom, dužnošću (dharmom).” (Ibid, 89)

Dok svjetonazor velikim dijelom određuje vrednote, vjera u svjetonazor jedna je od bitnih vrednota. Naime, u nekim učenjima postoje samo opće vrednote kao što su: pravednost, poštenje, istinoljubivost, vjernost i zdravlje. No ipak, formalno iste vrednote u različitim kulturama drugačije su utjelovljene u pravila ponašanja. Osim toga, ne nalazimo u svim kulturama iste vrednote.

U budizmu je jedina preokupacija čovjek i postignuće onog što bi kršćani nazvali sapsenjem. “Iz općeindijskog svjetonazora o pojavnom kao prolaznom te brahmanističkog shvaćanja o atmanu i brahmanu, Buda vidi život kao patnju koja je uvjetovana željom za životom, te se njezinim odricanjem može postići ono najviše – nirvana (što je u biti isto što i mokša, oslobođenje).” (Ibid, 97) Kako bi se to postiglo, u životu se treba držati vrednota. Njih Buda ističe na poseban način, kao osmerostruki put.

1.2. Širenje kulturnih elemenata

Presudna odlika kulturne stvarnosti, važna za razvoj iste, je širenje kulturnih elemenata. To znači da jedna kultura može primati elemente druge. Prema tvrdnjama kulturologa, u prosjeku, kulture nemaju više od desetak posto svojih izvornih materijalnih elemenata, a preostalih devedesetak je iz drugih kultura. Smatra se da se lakše i brže šire materijalni elementi, a puno teže duhovni elementi. Naime, pri širenju duhovnih elemenata, šire se samo oblici, ali ne i “sadržaji”, tj. značenja jer su oni određeni pojedinačnom kulturom pa se ne mogu prenositi. “...u religijama imamo *sinkretizme* – prihvaćaju se naime neki elementi ili oblici iz vjera drugih kulturnih zajednica, ali im se pridaju sasvim drugačija značenja iz konteksta vjere odnosno kulture u koju su ti elementi došli...” (Ibid, 173)

Što se tiče nematerijalnih ili duhovnih elemenata prihvaćaju se ili izabiru samo neki elementi. Zatim se stavljaju u novi sklop te se dodjeljuju nova značenja, u skladu s kulturom u koju su došli, tj. koja je izvršila izbor. Tako se javlja reinterpretacija (novo tumačenje). “Primjer za to je prihvaćanje kršćanstva u nekim indijanskim plemenima. Ali i slučaj budizma (Mahajane) u Kini, gdje je, zapravo, tumačenje izvršeno na osnovi taoističkih pučkih vjerovanja.” (Ibid, 175)

1.3. Društvena struktura u Indiji – kastinski sustav

Kaste su u Indiji posebna i vrlo složena društvena struktura. Obično se govorilo o pet kasta: brahmani, kšatrije, vaišije, šudre i pariye. No, to je pogrešno. Ovo su klase, a kasta je u Indiji bilo puno više. Naime, neki smatraju da ih je početkom XX. stoljeća bilo više od četiri tisuće.

Prema A. Kroeberu, slojna i statusna pripadnost ljudi u kulturnim i političkim zajednicama jako je važna jer uglavnom određuje život većine pripadnika većinske kulture (vjerske i narodne pripadnosti). “Ipak je sociološki i psihološki pristup ograničen, apsolutizira dijelove tek jednog dijela kulture (statuse) ne vidjevši cjelinu, ne pristupajući holistički – pa ograničeno pristupa realnosti svake kulturne i političke zajednice predviđajući mehanizme održavanja zajednice i pojedinaca unutra nje.” (Ibid, 156)

Poslije 8.st. dolazi do oštrije klasne raslojenosti s kastinskim elementima. Arijevci se pomiču iz Petorječja na istok prema Gangesu i Bengalu u sredine s brojnim domorodačkim stanovništvom.

Kao posljedica ideja o rasnoj čistoći Arijevaca, oštro se odvajalo prve tri arijevske klase od četvrte, domorodačke. Moglo se prijeći iz jedne klase u drugu. "...u indijskim vjerovanjima čovjekov život je podijeljen u četiri doba (aršane): 1. mladenačko doba – doba učenja dharma, 2. doba domaćina i svjetskog čovjeka – doba kame, 3. doba starijeg državnika – doba arthe i 4. doba povlačenja u osamu – doba mokše. Brahmani su svećenici i učitelji, kšatrije ratnici i upravljači, vaišije zemljoradnici, obrtnici i trgovci, a šudrama je dužnost služiti prve tri klase." (Kale, Eduard, 2007:64) Kasta je zatvorena grupa. Njenim se članom postaje rođenjem. To je grupa koja uzajamno potpomaže, ima svoje običaje te je oštro odijeljena od druge.

"...psihološki i sociološki pristupi ljudskim zajednicama preko statusa i slojeva s idejom takvih pripadnika kao marginalnih grupa nisu primjereni, realni i objektivni. Ali se na temeljima takvih pristupa iz interesnih razloga može ideološki i politički manipulirati ljudima i ljudskim zajednicama." (Kale, Eduard, 2003:157) Manuov zakonik, presudan za nastanak kasta u Indiji, iz 5.st.pr.Kr. nalaže zabranu brakova između pripadnika različitih klasa. "Takav zakonik, indijski svjetonazor i realnost života učinit će da će Indija tisućljećima živjeti u znaku čudne i žalosne realnosti – kastinskog društva." (Kale, Eduard, 2007:64)

U indijskoj je kulturi posebno zanimljivo to što se najviša klasa ne odlikuje ni materijalnim bogatstvom niti neposredno upravlja ostalim klasama. Nju čine brahmani. S druge strane, najnižu klasu čine šudre. Oni su pripadnici nearijevskog stanovništva te nemaju pristup arijevskom društvu. Sluge su Arijevcima.

Naime, tu nije kraj klasama i kastama u Indiji. Postojali su i tzv. ljudi izvan klase, nedodirljivi, parijski, koji su tvorili posebnu šestu klasu pančala. Ova je klasa nastala nekoliko stoljeća pr.Kr. "Nisu smjeli živjeti u gradovima ni u mjestima gdje su živjeli Arijevci i mogli su obavljati samo prljave poslove, pa će toj grupi zato pripadati i pripadnici nekih zanimanja, npr. lovci, ribari i slično." (Ibid, 65)

Postojale su ogromne razlike u položaju, pravima i životu među klasama i kastama. "... parijski se za vrijeme dana nije smio pojaviti u gradu da njegova sjena ne bi slučajno pala na pripadnika više kaste i *onečistila ga*, ili šudra se u početku mogao otjerati, čak i ubiti kad se hoće, a za brahmana uopće nisu postojale tjelesne kazne bez obzira kakav prijestup učinio." (Ibid, 65)

Srećom, Indija je širila svoj utjecaj više putem budizma, a manje hinduizma, koji je kastinska vjera.

2. HINDUIZAM

Tijekom 19. stoljeća skupini indijskih religija dano je ime Hinduizam. Sam pojam znači "Indijac". "Potječe od perzijske riječi hindu, na sanskrtu sindhu, što znači rijeka i odnosi se na stanovništvo u dolini rijeke Ind." (Bowker, John, 1997:18)

Korijeni hinduizma sežu u običaje prastanovništva Indije, sve do civilizacije doline Inda koja je trajala od otprilike 2500. do 1500. godine prije Krista. Vjeru su sa sobom donijeli Arijci, narod koji je od 1500. godine prije Krista počeo osvajanja sjeverozapadne Indije.

Vedsku je religiju stvorila arijska religija. Vede čine četiri zbirke spisa koje za hinduiste sadrže vječnu istinu. Četiri zbirke spisa zovu se Samhita. Brahmana i upanišada kasniji su spisi te nekolicina sutri. „U učenjima vedskih himni dominantna je ideja o jednokratnom putu čovjeka – jedno rođenje i jedna smrt. Vede i brahmane razlikuju se u pogledu određenja etičke funkcije egzistencije *post mortem*: prema Rg-vedi grešnik biva uništen, dok zaslužni čovjek stiče besmrtnost, a po *brahmanama* tajna egzistencija je data obojici, ali različita – dobri su nagrađeni, a zli kažnjeni.“ (Pajin, Dušan, 1990:24) Zajedničko im je ime sruti, što znači "ono što se čuje". Prenošene su usmenom predajom do početka razdoblja za koje hinduisti smatraju da predstavlja sadašnje doba propadanja. U ljudskoj povijesti postoje četiri doba *Juge. Kali-yuga* (mračno ili željezno doba) je sadašnje vremensko razdoblje: „...u kojem se harmonija uništava, svi zakoni se krše, u kojem neznanje, divljaštvo i nemilost prekrivaju zemlju.“ (Ravinjan, Patrik, 1990:40)

Smrti su drugi spisi, odnosno "ono što je zapamćeno". Sadrže veličanstvene epove poput Ramayane i Mahabharate sa svetom pjesmom Bhagavad Gitom. Bogovi Rudra i Indra kasnije su doveli do božanskog trojstva Brahme, Višnue i Šive.

2.1. Razvoj hinduizma

Atman je besmrtnost duše. „The only statement that can be made about *atman* is that is consciousness. It is wholly unrelated to the body. If and when a person reaches *moksa*, both the subtle and the gross body become unrelated to the *atman*.“ (Klostermaier, Klaus K., 1998:110)

Reinkarnacija i karma okosnice su većine sustava indijske filozofije.

Naime, duša se milijunima puta ponovno rađa u skladu s karmanom, tj. moralnim zakonom. Taj zakon upravlja i vlada svemirom. On sam po sebi ne predstavlja niti nagradu, a niti kažnjavanje. Kada dođe trenutak da se ponovno rodimo u ljudskom obličju tada se najprije nalazimo u stadiju embrija: „U tom stadiju, sjećamo se svojih ranijih postojanja i u njemu snažno ponovno opažamo naše frustracije, zablude, licemjerja i nagomilane greške. Onda se kunemo kako više nećemo biti u istom, slijepom stanju, da više nećemo dopustiti da nas odvuče iste budalaste strasti zbog kojih smo morali podnijeti tako često nesretne posljedice.“ (Ravinjan, Patrik, 1990:44)

Unatoč tome, može se postići *mokša*, odnosno oslobođenje od kruga ponovnog rađanja. Hinduizam je skup načina oslobođenja.

“Poznatiji su načini nazvani imenom marga: jnana-marga, put djelovanja i prikladnih čina, te bhakti-marga, put odanosti Bogu.” (Klostermaier, Klaus K., 1998:19)

Pojedinac može postići osobnu svetost kroz mnogobrojne tehnike poput yoge. Organizirani običaji i učenje, sampradaya, razvili su se vremenom. Brahmani posjeduju moć prizivanja stvari, *maye*. Naime, svijet postaje prividan i pretvara se u zamku kada ljudi počnu pridavati pogrešna obilježja pojavnosti.

Avidya je neznanje. Ono je temeljno zlo u hinduizmu.

“Hinduizam u svojoj biti predstavlja ‘zemljovid’ dharمة, načine najprikladnijeg djelovanja, napredovanja prema dobrom sljedećem rođenju i, naravno, prema mokši.” (Bowker, John, 1997:19)

Sanatana dharma ili vječna dharma uobičajen je hinduistički naziv za “hinduizam”. Četiri su životna cilja za sve hinduiste, *purušartha*. To su *dharma*, *artha*, stjecanje dozvoljenog svjetovnog uspjeha, *karma*, uživanje dozvoljenih užitaka i mokša.

“Hinduisti očekuju da će tijekom života prijeći četiri asrame, životna razdoblja: brahmacarya, razdoblje učenja; grhastha, domaćina, vanaprastha, osamljivanja i razmišljanja te konačno samnyasin, odricanja svjetovnosti.” (Ibid, 19)

Varnasramadharm drugi je indijski naziv za hinduizam. Smatraju da se *mokša* ne može postići ako vjernik ne odbaci sve osjećaje koji ga vežu za svijet. „Ukoliko je ljudsko biće jednostavno vođeno onim što voli, onim što ne voli, svojim zavistima i svojim strahovima, tom lancu akcija nema kraja...” (Ravinjan, Patrik, 1990: 58) Među njima je i osjećaj gađenja i prljavosti. U potrazi za *dharmom*, hinduistima pomoć pružaju *guru*i, filozofija te sam Bog, Brahman.

Advaita je filozofski pravac koji se protivi dvojstvu te tvrdi da su razlike na svijetu samo privid. Naime, zemlja, sunce, mjesec, nebo, ptice, životinje, ljudi različiti su, ali su jedno. Ovaj pravac shvaća *mokšu* kao ostvarenje jedinstva *brahmana* i pojedinca. Ipak, većina hinduista vjeruje da je *brahman* utjelovljenje Boga.

“Hinduisti mogu osobno štovati i pripadati kultovima posvećenim određenim božanstvima, jer je to smisao zamisli o prikazivanju Boga na mnoge načine. On ili Ona mogu uzeti ljudsko obličje avatare, što doslovno znači ‘silazak’. Najpoznatije avatare su Višnuove, i to iznad svijeta njegova pojava u liku Kršne.” (Bowker, John, 1997:19)

Darsana je promatranje pojavnosti, odnosno štovanje, kao i *puja* obred. Oni su od najveće važnosti u vjernikovom domu te u hramovima. Murti je lik koji određenim obredima oživljuje. Hram je građen u skladu sa ustrojem svemira.

2.2. Vedska religija

Vedsku religiju započinju oblikovati brahmani. Imaju ideju o Brahmanu (općem načelu, duši, sveobuhvatnom) i Atmanu (pojedinačnom načelu, duši). „Njihovo se učenje sastoji u tome da je pojedinačno u vezi s općim, kao njegov dio – npr. kao zrno soli i more. Pojedinačna duša (atman) pojavljuje se u materijalnom, a ono je prolazno, izloženo promjeni, pa je smisao u tome da se atman oslobodi prolaznog i spoji s brahmanom.“ (Kale, Eduard, 2007:66) To je osnovna ideja koja će se kasnije razrađivati u Upanišadama, a to će biti podloga svim kasnijim indijskim

vjerama (budizmu, džainizmu, hinduizmu i brojnim sektama te velikom dijelu sinkretičnih vjera u Indiji).

Utemeljena je na žrtvi. Naime, žrtve za održavanje kozmičkog poretka obavljali su izučeni službenici, tj. *brahmani*. Oni su tijekom obreda pili *Somu* (lijek besmrtnosti). U kućnim je obredima još uvijek važan *Agni* (oganj). Nosio je žrtve u nebo. Svete su pjesme temelj *mantri*, što je također bio način povezivanja neba i zemlje.

2.3. Šiva, Razaratelj

Šiva je treći bog hinduističkog trojstva. To je trimutrij zajedno s *Višnuom* i *Brahmom*. On se pojavljuje u bezbroj različitih oblića.

“On je stvaratelj, razaratelj i čuvar, pa ga se često prikazuje s tri lica od kojih dva predstavljaju suprotnosti, na primjer muškoga i ženskoga, velikoga yogini i brižnog domaćina, ili Bhairave, razaratelja i davatelja spokoja.” (Bowker, John, 1997:22)

Varanasi je njegov sveti grad. Ljudi koji umru odlaze do Šive, čak i ako su opterećeni lošom karmom. *Linga* je muška energija kojom se često štuje Šiva. Okružena je *yonijem*, ženskom energijom, odnosno izvorom života.

2.4. Božica majka

Mahadevi je božica majka. „...u brahmanizmu, velika božica, jedno od vrhovnih božanstava.“ (ORL, 2002:537) Pojavljuje se kao *devi*, obličje koje u sebi ujedinjuje tisuće manjih božica ili kao pratilja najviših muških hinduističkih božanstava. Božice *devi* mogu biti dobroćudne i plodne (kao *Lakšimi* i *Parvati*), ali i moćne te uništavalačke (*Kali* i *Durga*). Mnogi hramovi u Indiji, posvećeni ženskim božanstvima, imaju plemensko porijeklo utemeljeno na drevnoj zamisli božice zemlje ili božice majke povezane s ratarstvom i plodnošću. Nemali se broj mora pridobiti različitim žrtvama krvi.

Sakti predstavlja obožavanje Božice kao ženske energije. To je važno u drevnim spisima pod zajedničkim nazivom *Tantre*.

“U nekim tantričkim tradicijama sakti se smatra posve apstraktnom stvaralačkom moći muškog božanstva Šive, dok se u drugima sakti prikazuje u različitim blagim ili zastrašujućim ženskim obličjima.” (Bowker, John, 1997:24)

2.5. Višnu, Čuvar

Poznat je i kao prožimatelj, odnosno “onaj koji uzima mnoga obličja”. „Kaže se da je trima koracima obuhvatio svjetove, iz najviše mu stope izvire med (*soma*), a pobožni ga ljudi mole da nakon smrti dođu na to mjesto.“ (ORL, 2002:1013) Nije se značajnije spominjao u Vedama. Kasnije je postao jedan od glavnih božanstava te član hinduističkog trojstva, tj. trimurtija. *Višnu* čuva svemir. Kada on zaspe, sve stvoreno povlači se u sjemenku iz koje će ponovno niknuti kada se probudi.

Kod štovanja su važni likovi, hramska arhitektura i reljefi. To je tako zbog njegove opće nazočnosti.

Jedna od najviših hinduističkih skupina su *Višnuiti*. Oni štiju *Višnu* kao najviše biće, odnosno *Isvaru*. Obožavaju ga u njegovim obličjima i utjelovljenjima.

Caitanya jedni su od najistaknutijih *višnuita*. Tu tradiciju nastavlja vjerski pokret *Hare Krishna*. Naime, *Ramanuja* je mislilac kojega je Bog smjestio u središte filozofije. Nadalje, *bhakti* su pjesnici predani ljubavi kao što su *Mirabai* i *Surdas*. “Surdas kaže: Bez odanosti Bogu, pretvorit ćete se u osušene mrvice koje će pojesti tiger vremena.” (Bowker, John, 1997:26)

2.6. Ostali bogovi

Važan položaj imaju i mnoga druga hinduistička božanstva: *Surya* (bog sunca), *Agni* (bog ognja), *Indra* (bog rata), *Vayu* (bog vjetra) i *Varuna* (čuvar kozmičkog poretka).

Osim toga, božanstvo se prepoznaje i u svemu živom. “Obožavaju se određene životinje, gmazovi, čak i drveće, a dobivaju i posebno mjesto u božanskoj hijerarhiji, primjerice Naga, zmijsko božanstvo, te yakše i yakšini, duhovi prirode.” (Ibid, 28)

Lav *Narasimh* te vepar *Varah* dva su Višnuina utjelovljenja čije porijeklo leži u lokalnim kultovima životinja.

Tri najvažnija boga su *Hanumat*, bog-majmun, te dva sina *Sive* i *Parvati*, Ganesa sa slonovskom glavom i vječito mladi *Karttikeya*.

2.7. Hinduističko vjersko štovanje

Puja, hinduističko vjersko štovanje, sadrži štovanje *murti* (likova bogova), *mantra* (molitve) te *yantra* (dijagrama svemira). „mantra (skt.: sveta izrjeka, moćna izrjeka). 1. U vedizmu, sveta izrjeka koja može biti metrička i glasno se recitirati (*rc*), prozna i tiho se mrmljati (*yajus*) ili pjevna (*saman*).“ (ORL, 2002:547) Kružnica unutar kvadrata, unutar pravokutnika, s četverim dverima koje predstavljaju četiri smjera u svemiru, najjednostavniji je oblik *yantra*. Na takvom nacrtu utemeljeni su hinduistički hramovi. Većina vjernika likove štuje sama, a ne zajedničkim službama u hramu. Naime, sunčev izlazak i zalazak ili vrijeme svećenikove žrtve u hramu omiljeni su za vjerske obrede.

“Štovanje uključuje mantrе, treperave zvukove kojima se priziva božanstvo, te prasadu, nuđenje darova, ostatak starijih žrtvenih običaja. Premda se za ispunjenje želja upućuje mnoge molitve i žrtve, krajnji je cilj žrtvovati samoga sebe i sjediniti se s božanstvom. Središnje mjesto u takvom štovanju ima daršana, promatranje i nazočnost u blizini središnjeg božanskog lika.” (Bowker, John, 1997:32)

2.8. Hodočašća

Za hinduiste cilj hodočašća je vidjeti božanstvo te biti od njega viđen. Odlaze na hodočašća diljem Indije. Smatraju da neka božanstva obitavaju na određenim, posvećenim mjestima.

Turthe (gazovi, mjesta gdje se rijeke mogu sigurno prijeći) omiljena su hodočasnička središta. „Za gazove se doslovno, a i u prenesenom smislu, vjeruje da predstavljaju prijelaz između dvaju svjetova, ili iz samsara u mokšu.” (Ibid, 34)

Hodočasti se i na Himalaju te u određene hramove. Mnoga sveta mjesta povezana su s legendama. „Zajedničko je svim hinduistima hodočašće u sveto mjesto Benares na svetu rijeku Ganges.“ (Kale, Eduard, 2007:67)

„Među poznata hodočasnička mjesta ubraja se Kurukšetra, poprište velikog boja opisanog u Mahabharati, Ayodhya, drevna prijestolnica Rame, i Mathura, Kršnino rodno mjesto u središnjem dijelu sjeverne Indije.” (Bowker, John, 1997:34)

2.9. Put do Mokše

„Otpust” ili „oslobođenje” hinduisti nazivaju *mokšom*. To je krajnji, tj. četvrti cilj hinduističkog života. Predstavlja oslobađanje iz kruga ponovnog rađanja, *samsara*. Prema mokši vodi nekoliko puteva. Marga su tri glavna puta:

1. *Jnana* – put saznanja ili uvida
2. *Bhakti* – put odanosti
3. *Karma* – put djelovanja

Naime, pojedinac se ponovno rađa milijune puta te ima *dharmu* (zakon, dužnost, moralno načelo). „Svaki pojedinac ima tako svoju dharmu, a cilj je pojedinca oslobođenje (mokša, u budizmu nirvana = ugasnuće, utrnuće).“ (Kale, Eduard, 2007:66) Ne moraju se svi putevi iskušati tijekom samo jednoga životnog vijeka. U svojoj biti mokša i nije cilj. Moguće ju je dostići samo kada se odbace sve želje i žudnja, a to uključuje i samu žudnju za *mokšom*.

Jivan-mukta je osoba koja dostigne mokšu tijekom života (oslobođen za života).

„Ne postoji jedan spasitelj ili otkupitelj: tu su mnogobrojne sljedbe, vodiči, gurui i bogovi koji pomažu svima što zatraže pomoć. Potragu najbolje opisuje molitva iz Upanišada: Iz nestvarnoga

povedi me u stvarnost; iz tame povedi me u svjetlo; iz smrti izvedi me u besmrtnost.” (Bowker, John, 1997:36)

Kako bi duša postigla *mokšu*, mora proći put oslobođenja, *samsaru*, pojavljivanjem u materijalnom (preporađanjem, inkarnacijom). „Hoće li se prije ili kasnije osloboditi, to ovisi o djelu (karmanu) – posljedice djela ne mogu se izbjeći. Karman mora biti u skladu s dharmom, pa bržem oslobođenju pomaže pojedincu joga (duhovna i fizička disciplina).“ (Kale, Eduard, 2007:66)

2.10. Svetkovine

Temeljene su na hinduističkom kalendaru. Svetkovine su sredstva katarze u opuštanju napetosti unutar zajednice. Barem privremeno ukidaju kastinske i klasne različitosti.

„Svetkovine sjedinjuju obožavanje s užicima, te se koriste za odvracanje loših utjecaja, baš kao i za poticanje životnih i prirodnih sila.“ (Bowker, John, 1997:38)

Holi, *Divali* i *Disahra* glavne su svetkovine. Osim njih, postoje i mnogobrojne manje svetkovine. One su obično posvećene božanskom zaštitniku određenoga područja.

„Holi, izvorno svetkovina plodnosti, tijekom ožujka obilježava Novu godinu i povratak proljeća. Večer uoči Holija pale se lomače koje predstavljaju uništenje stare godine, a sljedećeg jutra sudionici svetkovine uživaju u veselju, zaboravljajući na uobičajene običaje ponašanja, te se međusobno gađaju crvenim prahom i vodom obojenom u crveno.“ (Ibid, 38)

2.10.1. Divali

Za svetkovinu *Divali* u kuću se zaziva božicu bogatstva *Lakšmi*. Tako se povezuje *Divali* s trgovinom, odnosno s početkom nove financijske godine.

„Puja se izvodi kako bi donijela napredak, razmjenjuju se darovi i pale svjetiljke za tjeranje Alakšami, nesreće. Divali se održava između kraja listopada i sredine studenoga.“ (Ibid, 38)

2.10.2. Dasahra

Ova svetkovina slavi pobjedu dobra nad zlom. Traje devet dana između kraja rujna i sredine listopada. Ulicama se nosi veliki Durgin lik koji se posljednji dan svetkovine uranja u rijeku.

„U južnoj Indiji njome se slavi priča iz Ramayane, a u istočnoj Indiji i Bangladešu Durgina pobjeda nad bivoljim demonom.“ (Ibid, 38)

2.11. Univerzum i istina

Indijska kozmologija prikazuje univerzum kao dijagram mandala (koncentrični crtež u kojem je kvadrat podijeljen u manje četvorine oko vrhunskog božanstva). Božanstvo se uspoređuje s paukom u mreži jer je izvor svega postojanja. Iz njega sve proizlazi te ono sve upija.

„Dijagrami nazvani yantr utemeljeni su na mandalama i povezani s različitim božanstvima, a imaju različite namjene. Yantr čine vidljivima sile za koje postoje odgovarajući zvukovi, pa se rabe kao mehanički uređaji ili pomagala u meditaciji.“ (Ibid, 40)

3. BUDIZAM

Budizam je druga poznata indijska vjera. „... koja je gotovo nestala iz Indije, ali se proširila u Indokini, Tibetu, Mongoliji, Kini, Koreji, Japanu u verziji Mahajane...“ (Kale, Eduard, 2007:67)

„Istina Buddhinoga učenja, *Buddha sasana*, koja u sebi sadržava meditaciju, duhovnu vježbu i Buddhino učenje, *Buddha dharma*, prema tvrdnjama sljedbenika budizma postoji oduvijek.“ (Bowker, John, 1997:54)

„Površno gledano, budizam se pojavio kao reakcija na izvjesna pretjerivanja Hinduizma.“ (Ravinjan, Patrik, 1990:72)

Zanimljivo je da je Buddha sebe smatrao liječnikom koji ima zadaću otkrivati bolesti te ukazivati na načine njihovog liječenja. Smatrao je da je najvažniji put koji treba slijediti.

„Odrastao je u kraljevskom dvorcu, zaštićen od patnji i stradanja ovoga svijeta, ali je tijekom vožnji kočijom izvan palače ugledao bolesnoga čovjeka, starca i mrtvo ljudsko tijelo. Uznemiren takvom sudbinom, tražio je način kako bi joj umakao.“ (Bowker, John, 1997:54)

Zatim je tijekom četvrte vožnje ugledao mršavog isposnika te je zbog toga napustio ženu i dijete i predao se isposništvu. Bilo je to razdoblje tijekom kojega je postigao sve ciljeve koji se postižu najvećim odricanjima. No, niti ga to nije izvelo iz svijeta patnje i smrti.

„Beznažno sjedeći u Bodh Gayi, pod drvetom bodhi, prošao je četiri razine meditativnoga transa *dhyana/jhana* te konačno dostigao prosvjetljenje. Premda je isprva odlučio ostati gdje je i promatrati stvari onakve kakve uistinu jesu, hinduistički bog Brahma nagovorio ga je da i druge pouči istinama koje čak ni bogovi nisu poznavali.“ (Bowker, John, 1997:54)

3.1. Četiri plemenite istine

1. Sve je postojanje *dukha*, tj. nezadovoljavajuće i ispunjeno patnjom.
2. *Dukha* nastaje iz *tanha*, žudnje ili stremljenja u neprestanom naporu potrage za nečim stalnim i čvrstim u promjenjivome svijetu.
3. *Dukha* se može prekinuti – *nirvana*. „The attainment of nirvana marks the end of cyclic existence in samsara, the condition to which it forms the antithesis, and in the context of which nirvana has to be understood.“ (Keown, Damien, 1996:194)
4. *Nirvana (nibbana)* se može dostići slijeđenjem „osmerostrukog puta“.

(Kale, Eduard, 2007:67)

3.1.1. Osmerostruki put

1. Pravilno razumijevanje – uključuje najvažnije shvaćanje „uvjetovanoga uzdizanja“ ili „zavisnoga izviranja“, glavne teme budističkog razumijevanja. „To je lanac s dvanaest karika kojim se objašnjava kako je sve na svijetu međusobno povezano, kako se pogreške i privrženost

pogreškama umnažaju, te kako se, ako se lanac prekine, dostiže *nirvana*. Prema tom vjerovanju sve postojeće ovisno je jedno o drugome, samo je *nirvana* potpuno neovisna.“ (Bowker, John, 1997:54)

2. Pravilno usmjerena misao
3. Pravilan govor
4. Pravilno djelovanje
5. Pravilan život
6. Pravilna pozornost
7. Pravilni naponi
8. Pravilna koncentracija

Buddha je prihvatio opće indijske stavove jer je rođen u Indiji.

1. Prihvatio je *samsaru*, činjenicu postojanja ciklusa ponovnih rađanja kroz mnoge nove živote. „Samsara is the cycle of repeated birth and death that individuals undergo until they attain nirvana.“ (Ibid, 248)
2. Prihvatio je čudoredni zakon uzroka i posljedica, *karman*. Naime, posljedice u svim novim životima ovise o njemu.

Ipak, neke stvari nije prihvatio. Shvatio je da ne postoji *atman*, duša, koja se ponovno rađa jer ništa postojeće nije vječno i stalno. On kaže da postoji samo nit trenutaka koji oslobađaju mjesto sljedećima. Prema njemu je i smrt samo oblik postojanja, isto kao postojanje u ljudskom ili životinjskom obličju, prebivanje u raju ili u paklu. Također, i bogovi su tek oblik pojavnosti.

Naročito je zaniijekao vrijednosti hinduističkih obrednih žrtava. Savjetuje sljedbenicima da „iskupljenje zasluže vlastitim naporima“.

Nirvana je glavni cilj koji se želi postići. To više nije stapanje s Brahmanom – *Sveobuhvatnim* niti sjedinjenje s Bogom. *Nirvana* predstavlja gašenje plamenova žudnje i povezanosti. Može se dostići u ovom životu. No, ostaci *karmana* mogu još neko vrijeme zadržati pojavno obličje. Osoba koja je uspjela dostići stanje *nirvane* naziva se arhat, odnosno „časni“. „Arhat is one who has attained the goal of enlightenment or awakening (bodhi). Essentially, Arhatship consists in the eradication of the outflows (asrava) and the destruction of the defilements (klesa).“ (Ibid, 18)

Izražena je budistička povezanost između redovnika *bhikhu/bhikšu* u zajednici *sangha*. Ta se povezanost dogodila kada je Buddha počeo proučavati pa je zajedno sa sljedbenicima lutao. Za vrijeme kišnih razdoblja boravili su na jednom mjestu.

3.2. Oblici budizma

Theravada, oblik budizma, izumro je u Indiji zbog muslimanskih osvajanja tijekom 11.stoljeća. No ipak, proširio se na Šri Lanku te jugoistočnu Aziju u obliku sličnom palijskome kanonu (budističkim tekstovima prikupljenima u tri košare ili *tripitaki/tipitaki*).

Drugi budistički pravac je *Mahayana* (Velika kola). Njegovi sljedbenici omalovažavaju theravadsku školu nazivajući je *Hinayana*, odnosno „Mala kola“.

„Mahayana se raširila u Kini, Mongoliji, Koreji, Japanu i Tibetu, u kojem se razvila u Vajrayanu, „Kola munje“. Mahayanski se budizam od ostalih razlikuje po tome što Buddhu naziva Sakyamuni, prosvjetljeni član klana Sakya, te po velikome značenju koje daje sutrama, spisima s Buddhinim učenjem. One se otkrivaju u prikladno vrijeme, sukladno Buddhinoj vještini namjera, uvijek se prilagođavajući sposobnosti slušatelja.“ (Ibid, 55)

Bodhisattva je važnost pojedinaca koji su dostigli *nirvanu*, ali su se zavjetovali da će ostati i djelovati na zemlji. To naglašava *Mahayana*. „Ta šema bila je naročito razrađena u *mahayanskoj* koncepciji o putu *bodhisattve*, čovjeka koji je postigao probuđenje, ali se vraća u nove reinkarnacije da bi pomogao drugim bićima na tom putu.“ (Pajin, Dušan, 1990:30) Osim toga, *Mahayanu* nazivaju i Velikom samilosti, a *Hinayanu* Malom samilosti. Dakle, ovaj život, pravilno shvaćen, može biti *nirvana*. To uključuje odanost Buddhama i *bodhisattvama*. Mnogi vjeruju u iznenadno prosvjetljenje.

„Mahayanski budizam razvio se kroz škole i predaju, a filozofski u Madhyamaki i Yogacari. U Kini su to „Čista zemlja“, Chan, Tian-tai i Hua-yen, u Japanu Soto, Rinzai, Jodo (također znači „čista zemlja“), Zen i Nichiren, u Tibetu Nyingma (uključujući i Gelug – kojoj pripada Dalai Lama), te Koreji kao Popsong i Son (1935. godine sjedinjeni u Chogze).“ (Bowker, John, 1997: 55)

3.3. Buddhin život

Siddhartha Gautama rodio se u kraljevskoj obitelji klana Sakya. Živio je u razdoblju između 6. i 4. stoljeća prije Krista u sjeveroistočnoj Indiji. Njegov ga je otac zatvorio u palaču jer se bojao da će ga uznemiriti neugodno iskustvo. To je razlog zbog kojega je Gautama tek s dvadeset i devet godina prvi put ugledao ljudsku patnju (starost, bolest i smrt).

„Gautama se smatra 24. Buddhom u ovom razdoblju svijeta. Kad se njegova učenja zaborave, što će se sigurno dogoditi u sadašnjem dobu kaosa, stići će sljedeći Buddha, Maitreya.“ (Ibid, 56)

Mahayanski je budizam tijekom kasnijih razdoblja profinio priču.

3.4. Buddhin lik

Buddhin lik nije se prikazivao tijekom najranijeg razdoblja budističke umjetnosti. Umjetnici su oklijevali prikazivati njegov lik jer je uvjeravao svoje sljedbenike da ne razmišljaju o njegovom postojanju nakon smrti.

Kotač dharmae najčešći je simbol kojim se prikazuje Buddha. Ostali su simboli: otisci stopa, stupa te drvo prosvjetljenja. Zanimljivo je to što budistički umjetnici najčešće prikazuju dvanaest elemenata Buddhinog života. To su:

1. Život prije rođenja u raju Tušita
2. Začeće
3. Rođenje

4. Obrazovanje
5. Ženidba
6. Razbibriga
7. Odbacivanje i isposništvo
8. Stablo bodhi
9. Pobjeda nad Marom
10. Prosvjetljenje: „Zabilježeno je da je jedna od posljedica Budinog probuđenja (prosvjetljenja) bilo sjećanje na prethodne reinkarnacije, tj. uklanjanje amnezije koja, po toj pretpostavci, onemogućuje ostalim ljudima da se sjete svojih reinkarnacija.“ (Pajin, Dušan, 1990:29, 30)
11. Prva propovijed
12. Smrt

„Prvi figurativni prikazi potječu iz 2. stoljeća poslije Krista iz Sjeverne Indije, uz brzo širenje cijelom budističkom Azijom. Različiti stilovi ukazuju na mnoštvo kultura gdje je budizam cvao.“ (Bowker, John, 1997:58)

3.5. Budističko štovanje

Naime, ubrzo nakon Buddhine smrti grobni humci, stupe, s Buddhinim ostacima postali su posjećena mjesta. Time su se stjecale vjerske zasluge.

Bodh Gaya je jedno od mjesta na koja se hodočastilo. Buddhina ih je nazočnost učinila svetima pa su postala omiljena. Kasnije su nastali kultovi koji su štovali nekoliko značajnih nebeskih Buddha i bodhisattva kao Amitabhu i Avalokitesvaru. Lohani (iskrivljena sanskrtska riječ arhat, „dostojni“) su bili važni u Kini. Radi se o 18 učenika koji su postigli prosvjetljenje tijekom Buddhinog života.

Središnje mjesto u budizmu na zapadu zauzima kontemplacija u samostanima. No, u budističkoj povijesti i tradiciji više se govori o masovnom štovanju.

3.6. Kozmologija

Budisti gledaju na svemir jednako kao i ostale indijske religije. On nije stvoren i nije vječan.

„Na njegovome vrhu nalaze se četiri kraljevstva posve duševnog ponovnog rađanja, bez oblika. Ispod njih su kraljevstva čistoga oblika gdje borave bogovi. Bogovi su važni u svakodnevnom budističkome životu, ali oni nisu trajni, a kamoli vječni – podložni su ciklusima ponovnog rađanja, pa moraju tragati za prosvjetljenjem.“ (Ibid, 64)

Na najdonjoj razini smješteno je kraljevstvo žudnje. Tvore ga neba u kojima prebivaju 33 vedska hinduistička božanstva. Među njima je i zaštitnik budizma Indra, poznat kao Sakka. Također, ovdje se nalaze i razine koje nastanjuju životinje, ljudi i *asare* (ljubomorni bogovi). Ispod toga nalazi se kraljevstvo gladnih duhova, preta i paklovi.

3.7. Nebeska bića

BUDIZAM MAHAYANA („VELIKA KOLA“) učenje je o Buddhi koje je samo djelomično spomenuto u starijim spisima. Postoji mišljenje da su ta učenja čuvana sve dok ljudi nisu dovoljno napredovali u razumijevanju da bi ih počeli shvaćati. „Naziv „veliko vozilo“ škola je dobila zato što uči put za oslobođenje svih bića, a ne samo osobno i pojedinačno oslobođenje...“ (ORL,2002:538)

Upaya je „vještina sredstva“ kojom se služio Buddha. Tako je prilagođavao složenost učenja onima koji su ga slušali. To je razlog zbog kojega mahayanski budisti ne vide ništa neobično u takvoj razrađenosti učenja.

„Važno je vjerovanje da se put postizanja prosvjetljenja ili nirvane ne smije zadržavati samo za sebe kako to čine arhati (savršeni), već ga se mora dijeliti sa svim bićima koja pate i koja se muče.“ (Bowker, John, 1997:68)

Bodhisattve, nebeska bića koja pomažu drugima, povezani su s Buddhama, odnosno pojavnom obliku Buddhine naravi. Naime, Buddhe vladaju nad zemljama Buddha. Vjerni ondje mogu ući jedino u posljednjoj fazi prije dostizanja *nirvane*.

Jedinstvo se postiže osnovnim načinom šovanja, odnosno vizualiziranjem Buddhinog ili bodhisattvinog lika. Izvorni naziv za to je *nembutsu* (imati na umu Buddhu).

„Budisti škole Čista zemlja naglašavaju milost Buddhe Zapadnoga dijela svemira, Amitabhe. Vjerovanje u njegove moći znači ponovno rođenje u Sukhavati, tamo gdje nema patnje.“ (Ibid, 68)

3.8. Spisi i samostani

Buddhina se učenja neizmjerljivo poštuju. Sam je sebe smatrao liječnikom i učiteljem koji pokazuje kako doći do prosvjetljenja.

U budizmu ne postoji zbirka tekstova, kao što je u kršćanstvu Biblija, ali za singhu su u početku skupljeni određeni spisi. Jedne od najstarijih takvih zbirki su *Palijska Tipitaka* te *Trostrukakošara*. Vlastite kanone ili zbirke stvarale su različite budističke škole. Među najpoznatijima su tibetske i kineske.

„Sukladno tradiciji, kanon je započeo tijekom koncila u Rajagrhi nakon spaljivanja Buddhinoga tijela kada su Ananda i Upali izgovarali njegove spise i redovnička pravila, kasnije nazvanim Suttapitaka i Vinayapitaka.“ (Ibid, 66)

Abhidhammapitaka treća je zbirka. Njezino podrijetlo još nije poznato.

3.9. Stupe, hramovi i relikvije

„Stupe su drevni indijski grobni humci s tijelima kraljeva i junaka.“ (Ibid, 60)

Čak se smatra da sadrže ostatke samoga Buddhe jer su nakon smrti njegovi ostaci položeni u nekoliko stupa. Kasnije su se tamo pokapali značajni pojedinci iz razdoblja ranoga budizma.

Mnoge su stupe podignute za vrijeme velikoga budističkog procvata, odnosno za vladavine cara Asoke. Ovaj je car (268.-239. prije Krista) veliki zaštitnik budizma. Osim toga, neke su stupe vremenom postale važna hodočasnička mjesta. Obložili su ih kamenim pločama isklesanim prizorima iz Buddhina života.

„U Tibetu je iz stupe nastao chorten, s kupolom na pet katova koji označavaju pet zemaljskih počela, a na vrhu šiljka je sunce na mjesječevom srpu, znak mudrosti i samilosti. U jugositočnoj Aziji, Kini i Japanu, stupe su se pretvorile u pagode koje predstavljaju budistički svemir.“ (Ibid, 60)

4. OSTALE RELIGIJE U INDIJI

4.1. Sikhizam

Sikhizam je monoteistička etnička religija. Nastala je na području Punjaba u Indiji u XV. stoljeću. *Sikh* je pandžapska riječ (jedan od indijskih jezika) koja znači „učenik“. Naime, u vjerskom smislu Sikh je osoba koja vjeruje u jednoga boga. On je Sat Guruu, odnosno „istinski učitelj“. Slijedi Gurue koji šire njegova učenja.

Guru je u indijskim religijama svaki vjerski učitelj ili vodič. Za *sikhe* Gurui su Bog. Sat Guru deseterica su glavara sikhizma. Utemeljitelj je Guru Nanak. „Nakon prvih prodora u Indiju u VIII.st., muslimani su do XV. st. preveli na islam velik broj hinduista iz Punjaba. Potrebu za približavanjem ili mirenjem islama i hinduizma prvi jasno izražava Nanak. Primivši Božju objavu, postao je prvim guruom Sikha.“ (ORL, 2002:857) *Adi Granth*, „izvorni spis“ sveta je knjiga Sikha. Ona je nakon smrti Gurua Gobinda Singha postala posljednji Guru.

Prevladalo je uvjerenje da je Bog jedan, poznat pod različitim imenima. Odbacili su hinduističke idolatrije, slikovno prikazivanje Boga te rituala. „Od hinduizma zadržava teoriju o *samsari*, krugu rađanja i smrti, i o *karmanu*, uvjerenju da je sadašnji život plod određenog djelovanja u prošlim životima. Cilj je stoga oslobođenje (*mukti*) iz kruga rađanja i sjedinjenje s Bogom.“ (Ibid, 858)

Mistični hinduistički slog *om* simbol je Boga. „Nanakova jutranja molitva *japji* (sveti šapat), u sikhizmu *mul mantra* (korijenska sveta izrijeka), naziva Boga jednim, istinom i stvoriteljem.“ (Ibid, 858) Bog je besmrtn, sveprisutan, bezobličan te nepoznatljiv, a pristupa mu se ponavljanjem njegova imena, pjevanjem himni te meditacijom. „Ponavljanje imena (*jap nam*) pročišćuje dušu od grijeha i uništava izvor sveg zla. Ime (*nam*) tako smiruje duh, uvodi nadosjetilni sklad (*divya dršti*) i, uz devetera vrata koje ima tijelo, otvara deseta osjetilna vrata (*dasam duar*), kroz koja ulazi božansko svjetlo.“ (Ibid 858) Ljubav prema Bogu, vjera u njegovu volju dovest će vjernika u stanje neizreciva blaženstva (*sahaj*) i konačnog oslobođenja.

Smatra se da je sikh svaki muškarac ili žena, čija se vjera sastoji od vjerovanja u jednoga Boga, deset Gurua, učenja knjige *Guru Granth Sahib* i deseterice Gurua, koji ne slijedi niti jednu drugu vjeru.

4.1.1. Zlatni hram

Guru Nanak je smatrao da hodočašća i hramski obredi postaju isprazni. Stoga je svoje sljedbenike ohrabrivao i poticao da traže Boga tamo gdje ga mogu uvijek pronaći. To je u nutrini vlastitoga bića, a ne u građevinama.

Ipak, to ne znači da Sikhi ne smiju graditi hramove za obilježavanje važnih mjesta i događaja iz svoje povijesti.

4.2. Džainizam

Džainizam je još jedna indijska vjera. Osnovao ju je stariji Buddhin suvremenik Mahavira. „To je do krajnosti asketska vjera, koja u izdvojenosti i odbacivanju svega materijalnog vidi spasenje – pobjedu nad svijetom, postajanje Đainom (odatle đainizam). U početku je imao dosta pristalica, međutim, zbog svoga rigoroznog asketizma utjecaj mu je slabio...“ (Kale, Eduard, 2007:67) Tako da danas u Indiji ima oko 1,5 milijuna džainista.

„DŽAINA ILI DŽAIN sljedbenik je jina, duhovnih osvajača iz čijih je života i učenja stvorena indijska religija džinizam.“ (Bowker, John, 1997:42)

To su ljudi-učitelji koji su dostigli najviše razine znanja i uvida. Sa svojim sljedbenicima dijele put prema mokši, odnosno oslobođenju od ponovnoga rađanja u svjetovima prepunim neznanja i patnji.

„Zanimljivo je spomenuti da je osloboditelj Indije Gandhi bio džainist.“ (Kale, Eduard, 2007:67)

Oslobođenje se može postići samo redovničkim životom kroz vanjsku (gladovanjem do smrti) i unutarnju askezu (meditacija). „U oslobođenih iz duše nestaje svaka materija, oni su spašeni.“ (ORL, 2002:402)

„Jine su također poznati kao tirthankare, „tvorci gazova“, duhovnih putova koje duše vode preko rijeke ponovnoga rođenja, samsare, prema duhovnom oslobođenju.“ (Bowker, John, 1997:43)

Ponašanje i djelovanje određuje se temeljnim načelom nenasilja. „...iz čega proizlaze četiri zavjeta (*mahavrata*): istinoljublje, odustajanje od krađe, čistoća, odricanje od prisvajanja.“ (ORL, 2002:402) Postoji kućni i hramski kult. Vjeruju da čašćenje nekog sveca štovatelju donosi očišćenje. Prakticiraju hodočašća i svetkovine.

4.3. Islam

Islam je nastao na podlozi Starog zavjeta (s novim tumačenjima) u koji su ugrađeni elementi arabljanskih predislamskih vjerskih običaja i neki elementi kršćanstva. „To je monoteistička vjera s bitnim elementima kršćanske vjere – boga tvorca i gospodara, raja i pakla, anđela i đavola, ovog i drugog svijeta, proroka itd., s tim da islam npr. ne priznaje Isusa kao sina Božjeg i posljednjeg proroka, nego je posljednji prorok (ali ne sin Božji) Muhamed.“ (Kale, Eduard, 2007:160)

Nastao je u Meki oko 610. godine. Vjeruju u *Alaha*. Sveta knjiga je *Kur'an*. „Islam znači religiju (din), stav predanosti Bogu (iman) i civilizaciju (ovozemaljsko uređenje zajednice po islamskim zakonima). (ORL, 2002:402) Pripada tipu objavljene i pravne religije.

„Islam nije nastao među nomadima, već među stanovnicima grada koji su se bavili velikim trgovačkim poslovima. Krajem 6. stoljeća trgovci iz Meke stekli su monopol na trgovinu između

Indijskog oceana i Sredozemlja, koja je karavanama deva prelazila zapadnu obalu Arabije.“ (Kerr, David, 1982:311)

Imali su svoj hram Kabu u Meki. On je bio drevno središte hodočašća. Njegova je okolica bila sveta. To je olakšavalo razvoj trgovine. No, bogatstvo koje je pritjecalo u Meku dovelo je do društvenih napetosti.

Muhamed, rođen u Meki oko 570. godine, počeo je vjerovati da prima poruke od Boga te da ih treba prenijeti svojim sugrađanima u Meki. Kasnije su te poruke ili objave sakupljene. One tvore Kur'an. „Muhamedu je zapravo nova vjera imala biti u prvom redu sredstvo za ujedinjenje arabljskih plemena.“ (Kale, Eduard, 2007:160)

„Tvrde da je Bog jedan (Alah), milostiv i svemoćan te da nadzire tijek događaja. Na Sudnji dan on će ljudima suditi prema njihovim djelima i poslati ih u raj ili pakao.“ (Kerr, David, 1982:311)

Muhamed je Božji prorok i glasnik. Sama riječ islam znači pokornost. To znači da je naglasak u vjeri na pokornosti Alahu i na strogom pridržavanju odredbi Kurana. „Svakog muslimana obvezuje vjera na pet svetih dužnosti:

1. Na vjeru u jednog boga Alaha i njegova proroka Muhameda,
2. Na pet dnevnih molitava,
3. Na post u mjesecu ramazanu,
4. Na hodočašće u sveto mjesto (za one koji to mogu),
5. Na pomaganje siromašnih (zekat), a neki ističu da je i rat za vjeru jedna od svetih dužnosti. (Kale, Eduard, 2007:160)

4.4.Kršćanstvo

Kršćanstvo je monoteistička svjetska religija. Nastalo je u Palestini u prvom stoljeću nakon Kristova rođenja. „Obuhvaća brojne kršćanske crkve, zajednice i sekte, kojima je zajednička vjera u Isusa Krista te prihvaćanje života u skladu s evanđeljem. Utemeljio ju je Isus Krist, a njezini sljedbenici nazivaju se kršćanima.“ (ORL, 2002:485) Pripada tipu povijesne, proročke i objavljene religije, etično-mistične strukture, spasenjski i eshatološki usmjerene. Kršćanska era

započinje Isusovim rođenjem. „Kroz povijest se k. raščlanilo na više konfesija (katolicizam, pravoslavlje, protestantizam, nestorijanizam i monofizitizam) i njima odgovarajućih crkava (Katolička crkva, pravoslavne crkve, protestantske crkve i istočne pretkalcedonske crkve).“ (Ibid, 485)

Glavne kršćanske vjerske istne, odn. dogme, definirane su u antici na prvim ekumenskim koncilima. Uglavnom ih prihvaćaju sve kršćanske vjeroispovijesti. Pet je glavnih istina.

1. Monoteizam (postojanje jednoga Boga, različita od svijeta, a njegova je objava sadržana u Svetom pismu) i Trojstvo (tri osobe u Bogu: Otac, Sin i Duh Sveti)
2. Stvaranje i providnost (Bog je sve stvorio, sve uzdržava i svime upravlja)
3. Utjelovljenje i otkupljenje (Sin je Božji postao čovjekom radi njegova spasenja)
Isus Krist je mučenik. „U kršćanstvu, osoba koja je dala život u svjedočenju za kršćansku vjeru; svjedok vjere. Dok grčki i preuzeti latinski naziv (martyr) upućuje na svjedočenje vjere, hrvatski naziv ističe vanjski znak (muka) tog svjedočanstva, što dijelom zamućuje smisao.“
4. Besmrtnost ljudske duše i uskrsnuće tijela
5. Posljednje stvari (raj ili pakao) uvjetovane su milošću Božjom i čovjekovim etičkim ponašanjem.
(ORL, 2002:487)

5. FILMOVI BOLIVUDSKE PRODUKCIJE (ANALIZA NARATIVA)

Bollywood je termin nastao spajanjem imena gradova Bombaj (danas Mumbai) i Hollywood. Odnosi se na indijsku filmsku industriju koja se smatra najvećom na svijetu kada je riječ o broju snimljenih filmova i prodanih karata. Bolivudski filmovi najčešće su mjuzikli. Filmski zapleti obično su melodramatični te se često rade po već isprobanoj formuli: nesretni ljubavnici, korumpirani političari, blizanci razdvojeni po rođenju, dramatični preokreti sreće i slučajnosti.

Iako je indijska filmska industrija vodeća po broju proizvedenih filmova, mnogi kritičari ipak zaziru od bilo kakve dublje analize bolivudskog filma. Često ga etiketiraju kao treš. Bolivudska

kinematografija okarakterizirana je kao varljiva, eskapistička, bezumno baljezganje i u potpunosti irelevantna za razumijevanje indijskog društva i kulture.

Bolivudska kinematografija vuče svoje temelje iz klasičnog indijskog kazališta. No, neosporiv je i utjecaj starog Hollywooda na koji su se ugledali mnogi indijski redatelji. Ovi su utjecaji potpomogli stereotipizaciji bolivudskog filma.

Ipak, odmaku od holivudske naracije i izgradnji jedinstvenog filmskog diskursa najviše su doprinijeli drevni epovi Mahabharata i Ramajana. U bolivudskim se filmovima promiče popularna ideologija koja se razvila iz indijskih epova, odnosno iz tradicionalne teologije.

S druge pak strane, zapadni gledatelji imaju drugačije stereotipe vezane uz Bollywood. Njima su indijski filmovi u većini slučajeva dosadni, patetični te smatraju da je sve pretjerano dramatično. Čini im se kao da oni samo plešu i pjevaju, dok djeca gladuju na ulicama. Ipak, postoje bolivudski filmovi koji se suprotstavljaju nametnutim patrijarhalnim obrascima. Oni su društveno angažirani i to na vrlo zanimljiv način – rekonstruiraju i revaloriziraju uvriježene konvencije bez da izbacuju plesne scene.

U dosta bolivudskih filmova glavne junakinje ili junaci odlaze u neki od poznatijih zapadnjačkih gradova. Zapad se oslikava kao nemoralan i krajnje liberalan te upravo kao takav bolivudskim junakinjama i junacima pomaže da shvate kako imaju pravo na izbor i da je u redu ako plešu izvan zactane koreografije.

Naime, u posljednja dva desetljeća indijska kultura i vrijednosti uzeli su maha u utjecaju na svijet. Bollywoodski su filmovi jedan od mehanizama stvaranja i oblikovanja slike o Indiji u svijetu.

„The notion that India's culture and values can be packaged into various media products for consumption by people around the globe in order to increase the country's global influence – or soft power – has gained wide currency in the past two decades.“ (J. Schaefer, David, Karan, Kavita, 2015:88)

Naime, u posljednja dva desetljeća Indija je postala jednom od najbrže rastućih svjetskih ekonomija. „...its economic growth, averaging at 7 percent between 1992 and 2011, has led to the quadrupling of India's GDP and, despite a population growth of more than 40 percent (from

850 million in 1991 to 1.2 billion in 2011), a rise in per capita income from \$915 in 1991 to \$3700 in 2011.“ (Kishan Thussu, Daya, 2013:7)

Novi bolivudski trend je potiskivanje mačiziranih likova iz filmova te davanje većeg prostora ženskim likovima. Pokazalo se da takvi filmovi bolje prolaze kod publike. Taj se novi trend ne bi trebao smatrati isključivo lošim i komercijalnim. Sve je veći angažman glumica koje otvoreno govore o položaju žena u društvu i stereotipnim ulogama koje ne žele utjeloviti što definitivno utječe na indijsku filmsku industriju, ali i na društvo u cijelosti. Na taj način privlače inozemnu publiku. Međutim, nije najjasnije koje forme umjetničkog izražaja indijski filmovi zapravo promoviraju: indijski ili globalni? Neki kritičari smatraju da će jedinstveni oblik kulturalnog izričaja, primjerice klasični ples i poezija najviše privući inozemnu publiku. “The both pop-cultural and classical forms of art are part of the hybridized soft power mix needed to elevate a country’s status on the global stage. Ultimately, the question revolves around what sort of image Indian filmmakers wish to project to the world. Will Hindi producers increasingly promote pop-culture while significantly decreasing classical elements? Or will future hybridized forms elevate the presence of classical arts?” (J. Schaefer, David, Karan, Kavita, 2015:89)

Samo prošle godine snimljeno je više od 1000 bolivudskih filmova koji su zaradili 3,6 milijardi dolara. Za to je vrijeme u Hollywoodu snimljeno 739 filmova koji su zaradili 2,6 milijardi dolara.

5.1. Dilwale Dulhania Le Jayenge

(Čovjek hrabrog srca odnijet će nevjestu)

Dilwale Dulhania Jayenge, u prijevodu *Čovjek hrabrog srca odnijet će nevjestu*, indijski je klasični film iz 1995. godine. Režiser je Aditya Chopra, a u glavnim ulogama su Shahrukh Khanu i Kajol. Taj je film 1995. godine bio najveći bolivudski hit. No, poznat je i kao jedan od najvećih bolivudskih filmova svih vremena. Također, jedan je od najdužih filmova po trajanju. Snimljen je u Londonu te je jedan od prvih bolivudskih filmova gdje se prikazuje život Indijca izvan Indije.

5.1.1. Proces naracije

Radnja se odvija uobičajenim vremenskim slijedom bez prekida u obliku retrospekcije ili digresija.

5.1.2. Fabula

1. Ekspozicija – početna ravnoteža, stanje normalnosti, stabilnosti, društvenog reda

Raj i Simran (Shahrukh Khanu i Kajol), mlada su generacija britanskih Indijaca koji žive u Londonu. Raj, jedini sin bogatog Indijca, navikao se na dosta ugodan život jer mu otac nije ograničavao troškove. S druge strane, Simranin otac jako je konzervativan (tipični indijski čovjek). Njegov jedini san je da se jednoga dana vrati u Indiju. Svoje je kćeri odgajao na tradicionalan način na što je ponosan. Simran sanja o svome princu iz snova. To je njen zamišljeni ljubavnik kojemu piše poeziju.

Osim toga, već je ugovoren brak između Simran i sina očevog najboljeg prijatelja u Indiji. Ona pristaje na taj brak iz poštovanja prema svome ocu. No, moli oca za dopuštenje da ode na putovanje po Europi. Nakon duge prepirke, dopustio joj je da ode.

2. Remećenje – događaj uzrokuje promjenu, narušava ravnotežu i stabilnost

Simran na putovanju upoznaje Raja. Nakon nekog vremena zaljubljuju se jedno u drugo.

3. Komplikacija – javlja se niz prepreka koje podržavaju stanje neuravnoteženosti

Kad se vratila s putovanja, Simran priča svojoj majci da je našla čovjeka svoga života te da ne može pristati na ugovoreni brak. Budući da je to njezin otac čuo, prisilno ju odvodi u Indiju kako bi se udala.

Ondje, u Punjabu, Simran upoznaje Kuljita. On je preponosan na sebe jer je lovac. Njezina ju majka želi poštediti toga braka, no ne zna kako.

4. Klimaks – dramatičan vrhunac konflikta, uzbuđenja ili tenzije

Ubrzo Raj dolazi u Punjab. Sprijateljuje se s Kuljitom. Potajno govori Simran da se ne brine. Simran predlaže da se potajno vjenčaju, ali Raj ne želi bez pristanka njezinoga oca.

Kuljitova sestra zaljubljuje se u Raja. Sve se dodatno komplicira kada Rajov otac dolazi kod njih.

5. Rješenje i zaključenje

Kada Simranin otac slučajno otkriva sliku Raja, sve se otkriva. Raj se sprema napustiti Indiju, ali ga dočekuje Kuljit i njegovi prijatelji kako bi ga pretukli. Kuljit je udario Rajovog oca na što se ovaj rasrdio i pretukao ih. Nakon što je Raj ušao u vlak s ocem, Simranin otac shvaća da je bio glup i dozvoljava Simran da ide s Rajom rekavši joj da je nitko ne može voljeti koliko Raj te da želi da njegova kćer bude sretna.

5.1.3. Negativci u filmu

Simran još od djetinjstva ima ugovoren brak s Kuljitom, sinom očevog prijatelja u Indiji. Kuljit je glavni negativac u filmu. Tek kada je saznao da su Simran i Raj zaljubljeni jedno u drugo te da mu je Raj lagao pokazao je svoje pravo lice. Pokazao je bijes prema Raju. Na kraju ga je pretukao.

5.1.4. Religija u filmu

Glavni su likovi u filmu hinduisti. Simranina majka ima crvenu točku na čelu. To je bindi, točka na čelu između obrva koja potječe od religioznog znaka tika. Tradicionalno je to bila točka crvene boje koja je označavala udane žene. Međutim, danas ih u Indiji nose i udane i neudane žene, a čak i djeca. Koriste ih kao modni ukras. Ipak, samo su udane žene dužne nositi bindi. Vjenčani bindi je poseban oblik bindija koji se sastoji od malih bindija. Djevojka ih stavlja iznad obrva za svečanost vjenčanja.

Simran slavi Karva Chauth. To je jednodnevni festival koji slavi hindu žena u Sjevernoj Indiji. Tada udana žena posti od izlaska sunca do zalaska za sigurnost svoga muža. Tradicionalno se posti u Punjabu. Festival pada četvrti dan nakon punog mjeseca, u hindu kalendaru mjesec Kartik. (2015., prema en.wikipedia.org)

Dok su bili na putovanju u Londonu, Raj i Simran posjećuju crkvu. Simran se križa i moli Bogu. Raj nije znao kako se moliti Kristu.

5.1.5. Kulturna obilježja

Tradicionalno, uobičajeno je da očevi ugovaraju brakove svojim kćerima. Tako je ugovoren brak Simran s Kuljitom. Iako se na putovanju u London zaljubila u Raja, pristala je na ugovoreni brak iz poštovanja prema ocu. U Indiji je posebno izraženo poštovanje prema starijima, a ponajviše prema roditeljima. Simranina majka je rekla Raju i Simran da pobjegnu te se vjenčaju. No, Raj to nije htio učiniti bez dopuštenja Simranina oca.

Osim toga, mlađi dotiču rukama stopala starijima u znak poštovanja. Simran je tako htjela dotaknuti stopala Rajovom ocu, ali ovaj joj to nije dopustio te ju je poljubio u čelo.

5.1.6. Poruke filma

“Nakon svakog preokreta u životu, postoje dva puta, pogrešni i pravi. Pogrešni će put biti lagan, a pravi će put biti težak s puno nevolja. Na pogrešnom putu možete naići na neuspjeh ili sreću, no na kraju ćete izgubiti. Na pravom putu možete zastati na svakom koraku, suočiti se s posteškoćama, no na kraju ćete uvijek pobijediti.”

Otac: “Idi Simran! Nitko te ne može voljeti više nego on. Idi moje dijete! Idi svome Raju! Idi Simran! Živi svoj život... Idi moje dijete, idi!”

Na kraju je očeva ljubav prema kćeri pobijedila njegovu ljubav prema indijskoj tradiciji.

5.2. **Kabhi Khushi Kabhie Gham**

(Nekada sreća, nekada tuga)

Kabhi Khushi Kabhie Gham bolivudski je film snimljen 2001. godine. Glavne uloge tumače Amitabh Bachchan, Yaya Bachchan, Shahrukh Khan, Kajol, Hrithik Roshan, Kareena Kapoor i Rani Mukerji kao specijalni gost.

Film je sniman u Indiji i u Velikoj Britaniji, a režirao ga je Karan Johar. To je njegov drugi film nakon *Kuch Kuch Hota Hai*. Ovo je bio najgledaniji bolivudski film u zemljama izvan Indije do 2006. godine. Tada je njegov rekord oborio film *Kabhi Alvida Naa Kehna*. Popeo se do trećeg mjesta na britanskom tržištu poslije dva tjedna i to je mjesto zadržao preko tri tjedna. Također, i na američkom je tržištu bio u top 10. *Kabhi Khushi Kabhie Gham* bio je najveći bolivudski film u zemljama izvan Indije, sve do pojavljivanja *Devdasa*.

5.2.1. Proces naracije

Radnja započinje u sadašnjosti. Rohan je odrastao, a Rahul više ne živi s obitelji. Za vrijeme razgovora Rohana s bakama događa se retrospekcija. Naime, one mu otkrivaju zašto Rahul više ne živi s njima pa se tako radnja prebacuje u prošlost. Tada je Rahul još živio s njima, a Rohan je bio mali dječak. Radnja je u prošlosti sve dok se Rohan ne posvađa s ocem te odlazi s Anjali i Poojom. Retrospekcija završava scenom u kojoj se Rahul plačući oprašta s Rohanom te mu govori da nikad ne pita obitelj razlog zbog kojega je on otišao od kuće. Tu se radnja ponovno vraća u sadašnjost.

5.2.2. Fabula

1. Ekspozicija – početna ravnoteža, stanje normalnosti, stabilnosti, društvenog reda

Rahul (Shahrukh Khan) usvojeni je sin Yashvardhana Raichanda i njegove žene Nandini. Oboje više vole Rahula nego pravog sina Rohana. Rahul je devet godina stariji od Rohana. Otac Yash bogat je poslovni čovjek u Indiji. Jako je tradicionalan. Protivnik je vjenčanja iz ljubavi. Smatra da je najvažnije sklopiti dobar posao. Isto smatra i za brak. Poslije studiranja u inozemstvu, Rahul se vraća kući. Upoznaje Anjali i zaljubljuje se u nju. Istovremeno, Rohan se sprijateljuje s Poojom, Anjalinom mlađom sestrom.

2. Remećenje – događaj uzrokuje promjenu, narušava ravnotežu i stabilnost

Yash odlučuje oženiti Rahula s Nainom, kćeri njegovog prijatelja. Na to se Rahul suprotstavlja ocu govoreći da želi oženiti Anjali. Anjali je iz srednje klase pa Yash to ne želi prihvatiti ni pod koju cijenu. Osim toga, njezin otac radi za njega. Uvjeren je da je Naina prava prilika za njega jer dolazi iz bogate obitelji. Budući da je vidio kako mu je otac iznerviran, Rahul odlučuje ne

suprotstavljati mu se te govori da će postupiti prema njegovoj volji. Odlazi reći Anjali da ju ne može oženiti. No, ondje saznaje da joj je otac umro.

3. Komplikacija – javlja se niz prepreka koje podržavaju stanje neuravnoteženosti

Ipak, odlučuje vjenčati Anjali jer nakon očeve smrti ona i njezina sestra nemaju drugu obitelj. Dovodi je kući. Na to se otac jako ljuti te govori da Rahul nije više njegov sin i da ga ne može takvog prihvatiti. Šokiran i povrijeđen, Rahul odlazi iz kuće. Majci je slomljeno srce, ali cijelo vrijeme šuti promatrajući što se događa jer je otac uvijek bio autoritet u kući. Ona moli Rohanovu dadilju da ide s Rahulom da bi mu pružila majčinsku ljubav i pažnju jer to više neće moći imati od nje. Zatim se pozdravlja i s Rohanom koji uskoro odlazi u školu u inozemstvo. Na kraju napušta Indiju s Anjali i Poojom.

Rohan (Hrithik Roshan) nikada nije pitao koji je razlog Rahulovog odlaska iz kuće jer ga je on zamolio da to nikada ne pita. Dolazi kući, poslije školovanja u inozemstvu, nakon deset godina, te slučajno čuje razgovor između njegovih baka. Govore o Rahulom. Zatim ih nagovara da mu kažu pravu istinu. Saznaje da mu Rahul nije pravi brat te da ga je otac istjerao iz kuće jer je želio oženiti Anjali. Rohan sada pod svaku cijenu želi pronaći svoga brata te ujediniti obitelj. Najprije saznaje da Rahul živi u Londonu. To ga potiče da kaže svojim roditeljima da želi studirati u Londonu, što Jash prihvaća. U Londonu odlazi na fakultet te se ondje ubrzo susreće s Poojom. Počinje se družiti s njom, ali ga ona ne prepoznaje. Između njih započinje flert. Pooja je najpopularnija djevojka na fakultetu. Samouvjerena je, ali dobra osoba. Rohan je novi frajer.

Rahul je započeo svoj biznis zahvaljujući kojemu lagodno živi s Anjali, Poojom i svojim devetogodišnjim sinom Krishem. Poslije određenog vremena, Rohan govori Pooji tko je on zapravo te traži njezinu pomoć da zbliži bratovu obitelj s njegovom. Pooja dovodi Rohana kući. Govori da joj je on prijatelj koji dolazi iz Indije te traži mjesto gdje će ostati. Anjali je oduševljena time što je iz Indije pa ga odmah prima. Ona je jako vezana za Indiju te se još uvijek ne miri s time da ne živi ondje. Rohan se uskoro potpuno uklapa u novu obitelj, ali još uvijek ne otkriva svoj identitet. No, podsjeća ih na to kakva je Indija te kako roditelji mogu nedostajati.

4. Klimaks – dramatičan vrhunac konflikta, uzbuđenja ili tenzije

Kasnije se saznaje istina pa Rohan pokušava nagovoriti Rahula da ide u Indiju. On to ne želi. Rohan nagovara svoje roditelje da dođu u London posjetiti ga. Kada su stigli u London, javlja im da se trenutno nalazi u trgovačkom centru. Tamo šalje i Rahula i Anjali. Naime, Nandini je uvijek osjećala kada joj je sin blizu. Tako je bilo i ovaj put. Ubrzo se sreću nakon deset godina. U međuvremenu, Rahul se susreće s Anjali. Vidjevši Rahula sve mu je postalo jasno. Odlazi sa ženom u Indiju. Kada je došao Rohan, prvi ga puta šamara.

Ubrzo umire Yashova majka pa pozivaju Rahula da dođe jer je njezina posljednja želja da tamo bude i Rahul dok ju budu sahranjivali. Rahul odlazi u Indiju s Anjali i Poojom. Na sprovodu ne razgovara s ocem te sljedeći dan namjerava oputovati natrag u London.

5. Rješenje i zaključenje – glavni protagonist rješava problem, ispunjava cilj ili želju, uspostavlja red i potiče revidiranu ravnotežu kako priča dolazi kraju

Nandini se tada, prvi puta u životu, suprotstavlja Yashu. Govori mu da je gadno pogriješio kada je prekinuo veze s Rahulom. Rohan uspijeva nagovoriti Rahula da razgovara s Yashom. Kada ga je Yash ugledao počinje plakati i govoriti mu da je pogriješio što nije došao ranije te da nije trebao vjerovati u to da ga njegov otac ne voli.

Na kraju se vjenčaju Rohan i Pooja te se proslavlja pravo Rahulovo i Anjalino vjenčanje.

5.2.3. Negativci u filmu

Yashvardhan Raichand, Rahulov i Rohanov otac, u većem je dijelu filma negativac. Jako je tradicionalan. Nije dopustio da se Rohul vjenča s Anjali jer ona dolazi iz srednje klase. Tada se odrekao sina te time razorio obitelj.

Ipak, na kraju filma kaje se i ispričava Rohulu. Otac na kraju govori sinu: „Zašto nisi došao? Ovo je tvoj dom, dom tvoje obitelji. Ti si moj sin.“

5.2.4. Religija u filmu

Student dolazi kući za Diwali. Diwali (Deepavali ili Dipavali) je hindu festival. Zovu ga i festivalom svjetlosti. Ovaj praznik traje pet dana. Ljudi osvjetljavaju svoje kuće i prodavaonice. Festival započinje petnaestog dana hindu mjeseca kartika (kraj listopada/početak studenog), dvadeset dana nakon Dasahre.

Praznik se službeno obilježava u Indiji, Nepal, Šri Lanki, Mijanmaru, Mauricijusu, Gvajani, Trinidad i Tobagu, Surinamu, Maleziji, Singapuru i Fidžiju.

Tijekom festivala, hindu vjernici mole se Ganeshi, božanstvu koji je predstavljen s glavom slona i Lakšmi, božici svjetlosti, mudrosti i sreće. Ganesha je glavno božanstvo koje se slavi tijekom ovog festivala. Ovo je jedan od najvažnijih praznika tijekom godine za hinduse te ga provode u krugu obitelji uz tradicionalne aktivnosti. (Bowker, John, 1997)

Majka i baka sjede sklopljenih ruku kao Buddha.

Lajoli: „Moram doći do Boga. Kako ću mu izaći pred oči? Kako da objasnim razlog zašto ne mogu ujediniti obitelj, da ne mogu vratiti unuka kući? Kako da mu pokažem lice?“

„Ne brini se. Ionako nećeš doći do Boga zato što on ne viđa nikoga u Paklu.“

Astrolog je rekao: „Borio si se protiv sudbine kako bi se rodio.“

Hinduizam: „To su svi tvoji blagoslovi.“

Govori ispred kipova bogova: „Osjećam te u svakom svom dahu. Moj život nije ništa, nego samo tvoja sjenka. Slavit ću te u svakom trenutku. Sve si to zaslužio i u sreći i u tuzi.“

„Jedina želja koja pobjeđuje je ona od Boga.“

Rohan: „Znam da je netko gore zadovoljan sa mnom jer mi je dao da budem njegov sin te da se mogu time pohvaliti...“

Anjalina tetka spominje Alaha. Tako Boga nazivaju muslimani.

5.2.5. Kulturna obilježja

Žive tradicionalno u palači. Na pladnju crvenom bojom upisuje svastiku. Svastika je često prisutan simbol na indijskom potkontinentu. „Tamo je svastika prikazana kroz lik zmije, pojavljuje se u Šivinim hramovima, na vratima domova, kao ukras na stajama, u narodnoj umjetnosti i kulturi, te postoji kao značajan element dizajna ili 'Yantra' na svečanim prilikama, posebno na vjenčanjima.“ (Historiopedija, 18.7.2011., prema www.povijestokultnog.blogspot.com)

U filmu je vidljivo veliko poštovanje prema starijima, a posebno roditeljima.

Tata: „Nadam se da će te čovjek za kojeg ćeš se udati voljeti više nego ja...“

Kćer: „Ma daj...takav ne postoji.“

Još jedan primjer za to je kada sin klekne pred oca i moli ga.

Žena se u Indiji nikada ne suprotstavlja muškarcu. Na kraju se supotstavila rakavši: „Moj je suprug samo suprug. Nije Bog.“ To znači da nije smio odvojiti majku od djeteta kojega je najviše voljela.

Žene u Indiji, tradicionalno, nose puno nakita. Primjerice, spojeni prsten i narukvica ili naušnica u uhu s onom u nosu.

Kada je Anjalin otac umro, svi su se odjenuli u bijelo kako bi izrazili žaljenje i tugu. “U Indiji, čak i na kršćanskim vjenčanjima, većina mladenki nosi bijelu vjenčanicu, no ona je obično

ublažena nekom drugom bojom. Ako bi u Indiji udana žena nosila isključivo bijelu odjeću, onda bi pozivala nesreću i udovištvo.” (Stinčić, 2003., prema web.zpr.fer.hr)

5.2.6. Poruke filma

Film govori o obiteljskim vrijednostima, a ponajviše o poštovanju prema roditeljima koje je u Indiji posebno istaknuto. Ukazuje na važnost obitelji te koliko je bitno zadržati sve članove na okupu te si međusobno pružati potporu i ljubav.

„Ako želite postati netko u životu, ako želite to ostvariti...ako želite pobijediti, uvijek slušajte srce...Zatvorite oči i mislite na roditelje... Onda ćete preskočiti sve prepreke...Svi će vaši problemi nestati...Pobjeda će biti vaša...Samo vaša...“

„Nekad sreća, nekad tuga...Nikad se nećemo rastati, niti kroz smijeh, niti kroz suze.“

5.2.7. Zanimljivosti

„E“ koje je dodano u Kabhi, dodano je zbog režisera Karana Johara koji vjeruje u numerologiju.

Sin Shahrukh Khana, Aryan Khan glumi malog Rahula.

5.3. Kal Ho Naa Ho

(Maj sutra nikada ne dođe)

Kal Ho Naa Ho bolivudski je film snimljen 2003. godine. Režirao ga je Nikhil Advani. To mu je bio redateljski debi. Producirao ga je Karan Johar. U glavnim su ulogama Jaya Bachchan, Shahrukh Khan, Preity Zinta i Saif Ali Khan. Jedan je od rijetkih bolivudskih filmova snimljen u New Yorku. Doprinio je popularizaciji Bollywooda među ne-indijskom publikom.

5.3.1. Proces naracije

Radnja se odvija uobičajenim vremenskim slijedom bez digresija i retrospekcije.

5.3.2. Fabula

1. Ekspozicija – početna ravnoteža, stanje normalnosti, stabilnosti, društvenog reda

Naina Catherine Kapur (Preity Zinta) mlada je žena nezadovoljna svojim životom iz više razloga. Otac joj je počinio samoubojstvo kada joj je najviše trebao. Ostavio je ženu Jennifer da se sama brine o svojoj djeci. Inače, ona se stalno svađa s majkom njezinog oca koja živi skupa s njima. Iz njoj nepoznatog razloga njezina baka ne podnosi njezinu mlađu sestru dok brata jako voli. Lajjo, njezina baka, krivi Jennifer za smrt svoga sina.

Jedne se noći Jennifer sa svojom obitelji moli Bogu da im pošalje anđela koji će im olakšati život te ih izvesti na pravi put.

2. Remećenje – događaj uzrokuje promjenu, narušava ravnotežu i stabilnost

Aman Mathur (Shahrukh Khan) stiže u Nainino susjedstvo. Primjećuje Naininu tugu pa je pokušava oraspoložiti. Jako je optimističan i dobronamjerman pa ubrzo uspijeva oraspoložiti Nainu. Niti on nije ravnodušan prema njoj. U međuvremenu se u nju zaljubljuje i njezin prijatelj Rohit. Pokušava ju osvojiti.

On misli da je ona zaljubljena u njega. Kada ju je pozvao na ručak, ona mu govori da voli Amanu. Pripremajući slavlje za godišnjicu svojih roditelja, Rohit sreće Camillu. Ona se želi udati za njega isključivo zbog njegovog novca.

3. Komplikacija – javlja se niz prepreka koje podržavaju stanje neuravnoteženosti

Naina jednog dana odlazi kod Amana reći mu da ga voli. On je preduhitri govoreći da je oženjen. On zove Rohita, koji se već zaručio s Camillom, govoreći mu da je ona s njim samo zbog novca. Testirajući je, uvjerava se da je Aman u pravu. Raskida zaruke. Dok pomaže Rohitu da osvoji Nandini, Aman svima govori da je oženjen Priyom.

4. Klimaks – dramatičan vrhunac konflikta, uzbuđenja ili tenzije

Nije istina da je oženjen Priyom. Ona je liječnica i njegova prijateljica koja je s njim u zadnjim danima njegova života. Naime, Aman boluje od teške srčane bolesti. Svakoga bi dana mogao umrijeti. On ne želi da Nandini pati jer je previše voli pa laže kako bi je spojio s Rohitom. Želi unijeti sreću i radost u nečiji život kad već ne može u svoj. Rohit i Naina počinju izlaziti.

Lajjo smatra da se njezin sin ubio zbog najmlađe kćeri Jennifer jer Lajjo zna da je ona usvojena. Poslije nekog vremena, Aman počinje shvaćati da je to glavni razlog zbog kojeg se Nainina majka ne slaže s Lajjo. On govori Lajjo da Jennifer nije kriva. Mala djevojčica je dijete njezinog sina, a Jennifer ju je bez problema primila u kuću. Ubio se jer ga njegova žena nijednom nije prekorila već je njegovo dijete primila kao da je njezino. Kada je to čula, Lajjo moli Jennifer da joj oprost. Od tada se svi u kući slažu. Na zarukama Rohita i Naine, Aman se onesvještava. Vode ga u bolnicu. Od toga dana, njemu je sve lošije.

5. Rješenje i zaključenje – glavni protagonist rješava problem, ispunjava cilj ili želju, uspostavlja red i potiče revidiranu ravnotežu kako priča dolazi kraju

Naina i Rohit slučajno sreću Priyu u trgovačkom centru. Njezin je muž s njom. Osim toga, Naina tada saznaje i da će Rohit uskoro umrijeti. Kroz glavu joj prolaze razgovori i scene koje je vodila s njim te počinje shvaćati da ju on i previše voli. Trči i plače te izlazi iz trgovačkog centra.

Ipak, Rohit i Naina se žene. Iako je Amanova podrška bila ogromna, Naini to teško pada. Ubrzo Aman umire.

5.3.3. Negativci u filmu

Lajjo je Nainina baka, odnosno majka njezinoga oca. Ona je prikazana kao negativac u filmu. Ne voli Naininu najmlađu sestru i ne slaže se s Jennifer, Naninom majkom. Naime, djevojčica je usvojena, a Lajjo misli da se njezin sin ubio zbog nje. No, ona je dijete njezinog sina, a Jennifer ju je bez problema primila u kuću. Lajjoin sin zapravo se ubio jer ga njegova žena ni jednom nije prekorila i primila je njegovo dijete kao svoje.

Kada je Lajjo sve saznala molila je Jennifer za oprost. Tu ona prestaje biti negativac u filmu.

5.3.4. Religija u filmu

Glavni likovi u filmu mole se kao kršćani. Križaju se. Spominju Isusa i anđele. Posjećuju crkvu. Nainina majka govori da ih anđeo gleda dok ona tuguje.

Baka je muslimanske vjeroispovijesti. Spominje Alaha.

Vjenčanje je hinduističko.

5.3.5. Kulturna obilježja

Kućna pomoćnica nosi tradicionalnu indijsku odjeću.

5.3.6. Poruke filma

Likovi u filmu prisjećaju se svoje prve ljubavi te se pitaju: „Kako zaboraviti prvu ljubav?“

„Život se mijenja svakoga trenutka, sada je tama, a sada sunce...svaki trenutak na zemlji...“

Živi život punim plućima. Koliko god vremena imao, tvoje je...jer sutra možda nikada ne dođe.
Život mijenja svaki trenutak.“

„Smij se, živi, možda sutra neće doći...“

„Rohit, Naina je tvoja u ovome životu, ali u svakom će sljedećem biti moja...“

Ovom je izjavom izrečeno njihovo vjerovanje u reinkarnaciju.

5.4. Kabhi Alvida Naa Kehna

(Nikad ne reci zbogom)

Ovaj bolivudski film režirao je 2006. godine Karan Johar. Kabhu Alvida Naa Kehna melodrama je čija se radnja odvija u New Yorku. Film se bavi problemom preljuba u suvremenom društvu. Postigao je ogroman uspjeh na međunarodnom tržištu. Naime, oborio je pet godina star rekord najuspješnijeg bolivudskog filma na ne-indijskom tržištu, Kabhi Khushi Kabhie Gham. U glavnim su ulogama Amitabh Bachchan, Shahrukh Khan, Rani Mukerji, Preity Zinta, Abhishek Bachchan i Kirron Kher.

5.4.1. Proces naracije

Radnja se odvija uobičajenim slijedom bez digresija i retrospekcije.

5.4.2. Fabula

1. Ekspozicija – početna ravnoteža, stanje normalnosti, stabilnosti, društvenog reda

Dev Saran (Shahrukh Khan) uspješni je nogometni igrač koji je sretno oženjen i ima dijete. Njegovoj je supruzi karijera u modnom magazinu na prvom mjestu. S druge strane, učiteljica Maya treba se udati za prijatelja iz djetinjstva Rishija. Dev sreće Mayu neposredno prije njezinog vjenčanja. Iako su stranci, počinju razgovarati. Nije sigurna želi li se zaista udati, a Dev joj govori da brak uopće nije tako dobar.

Dok izlazi iz dvorišta, udara ga automobil te povrijeđuje nogu. Od te nesreće, ne može igrati nogomet. Osim toga, njegovu ulogu u domaćinstvu zamjenjuje supruga Rhea. No, ona samo razmišlja o tome kako postati što uspješnija na poslu. To joj i uspijeva.

2. Remećenje – događaj uzrokuje promjenu, narušava ravnotežu i stabilnost

Dev i Maya susreću se nakon četiri godine. Dev više nije isti kao tada. Naime, postao je očajan i težak. Kod Maye, također, nije ništa bolja situacija. Još uvijek ne voli muža, a i saznala je da ne može imati djecu.

Njih dvoje shvaćaju da su u sličnim situacijama što ih potiče da pomognu jedno drugome u tome kako spasiti svoje brakove. Stvari se odvijaju malo drugačije nego što su očekivali. Sve se više približavaju jedno drugome te se malo pomalo zaljubljuju. Dev i Maya počinju izlaziti u tajnosti. Jednom prilikom, kada je Dev nosio cvijeće Mayi, spletom okolnosti sreće Rheu na ulici te joj daje cvijeće. Ipak, ona tada nije vidjela Mayu. Drugi puta, susreću se u kazalištu. Zbog incidenta

s Rheom i Devom, Maya glumi sretno zaljubljenju ženu. Rhea i Rishi su sretni jer misle da ih njihovi partneri vole.

3. Komplikacija – javlja se niz prepreka koje podržavaju stanje neuravnoteženosti

Ipak, Rishijev otac i Devova majka susreću Deva i Mayu na stanici. Počinju shvaćati da su njih dvoje u vezi. Rishijev otac govori Mayi da je najbolje da ostavi njegovog sina te da živi svoj život jer ga ionako ne voli. To bi bilo bolje za oboje. No kasnije, on umire zbog bolesti.

4. Klimaks – dramatičan vrhunac konflikta, uzbuđenja ili tenzije

Nakon što se saznalo za njihovu vezu, odlučuju ne viđati se više. Kada su se čuli telefonom, lagali su si da im je super u braku.

5. Rješenje i zaključenje – glavni protagonist rješava problem, ispunjava cilj ili želju, uspostavlja red i potiče revidiranu ravnotežu kako priča dolazi kraju

Tri godine kasnije, Rishi odlazi posjetiti Mayu kako bi je pozvao na svoje vjenčanje. Tada Rhea, prvi puta nakon tri godine, sreće Mayu te shvaća da Dev i ona nisu zajedno kako je mislila. Kada je Maya čula da je Dev sam, zahvaljujući podršci Rishi i Rhee, ona odlazi potražiti Deva koji treba napustiti grad. Upravo odlazi na vlak za Kanadu kada se sreće s Mayom. Tada on prosi Mayu, a ona pristaje udati se za njega.

5.4.3. Negativci u filmu

Dev i Maya djelomično su negativci. Počinili su preljub.

5.4.4. Religija u filmu

Glavni likovi u filmu su budisti. Imaju kip Buddhe u kući.

5.4.5. Kulturna obilježja

Na zarukama nose tradicionalnu indijsku odjeću, a na vjenčanju mladenka ima tradicionalno oslikane ruke. Većina djevojaka još od malih nogu mašta o danu svoga vjenčanja. Isto tako, i o odjeći i nakitu koji će je krasiti toga dana. Naime, vjenčani nakit u Indiji ima vrlo važnu ulogu. Dok Europljanke odabiru bijelu vjenčanicu i diskretan nakit, Indijke odijevaju bogato ukrašene sarije žarkih boja te stavljaju puno nakita. Smatra se da žena izgleda atraktivnije što više boja i ukrasa nosi na sebi.

Indijski nakit, osim estetske, ima i ritualnu funkciju. Nakit bi ženi trebao osigurati moć, autoritet te ljepotu. Prema tradiciji, simbol je obilja i bogatstva. Nakit daruje rodbina, a dijelovi su najčešće sačinjeni od najkvalitetnijeg zlata. Smatraju da će na taj način mladence osigurati. Indijska mladenka nakit nosi po cijelom tijelu. Najuočljiviji dio tradicije nošenje je velikog zlatnog prstena u nosu povezanog lancem koji se kopča za kosu. To je „nath“. Na indijskim je vjenčanjima simbol braka i „mangal sutra“ ili „thaali“ (maleni zlatni ukras koji se nosi na ogrlici). Važan trenutak ceremonije je onaj kada mladoženja veže „mangal sutru“ mladoj oko vrata. „Mangal sutra“ može biti različitih oblika i veličina. Hindusi često odabiru ukrase u obliku bogova Višnua ili Šive. Taj najvažniji dio vjenčanog nakita žena nosi cijeli život. Za njega se smatra da par štiti od „očiju zla“. Obično sadrži dijamante. Sve udane žene na sjeveru Indije moraju nositi prstenje na nožnim prstima. „Chura“ je niz narukvica koje mlada tradicionalno dobiva od svoje majke na dan vjenčanja te ih čuva do kraja života.

(2007., prema www.bollywoodlove.blogger.ba)

5.4.6. Poruke filma

“Ponekad prijateljstvo uzima mjesto ljubavi i tada nema mjesta ostavljena za ljubav...”

Dev i Maya: “Tako različiti...Nepotpuni posebno, ali potpuni skupa...”

“Ne brinemo o svijetu. Imamo svoj vlastiti svijet snova...ali snovi uvijek nestaju kada se probudimo u stvarnosti.”

“...jer sjena ne može nikada napredovati u sjeni laži. Nitko to ne zna bolje nego mi.”

“Tvoje srce zna, a zna i moje, da nam je suđeno da dijelimo puteve. Molim te, nemoj otići iz mojih uspomena, nikad ne reci zbogom...”

Rishi: “Tata, gdje god bio s nama je...s tobom je...”

Rishijev otac: “Ne dopuštaš mu da nađe pravu ljubav, a ni on tebi. Ova nepotpuna veza nikome neće donijeti sreću.”

“Ljubav i smrt...Oboje dolaze nepozvani...Nitko ih nikada nije mogao kontrolirati.”

5.5. Chak De! India

Chak de India, u prijevodu Naprijed Indija, bolivudski je film na hindu jeziku. Režirao ga je Yash Raj 2006. godine. U glavnim su ulogama Shahrukh Khan i ekipa glumica poznata kao “Chak De djevojke”. Naime, radnja prati indijski ženski hokejaški tim.

Ovaj je film imao veliki komercijalni uspjeh. Osvojio je niz prestižnih priznanja, među kojima su pet Filmfare Awards, pet Star Screen Awards te Bill Award.

5.5.1. Proces naracije

Proces naracije u filmu Chak De! India takav je da se najprije priča što se događalo prije sedam godina, a zatim nakon sedam godina kada se Kabhir vraća iz azila sa željom da trenira ženski indijski nacionalni hokejaški tim.

5.5.2. Fabula

1. Ekspozicija – početna ravnoteža, stanje normalnosti, stabilnosti, društvenog reda

Kabhir Khan (Shahrukh Khan) kapetan je hokejaškog tima. Njihovom borbom s pakistanskim timom započinje film. Ondje je odlučeno da Kabhir zadnjim penalom zada gol kako bi njegova ekipa pobjedila. Međutim, dogodilo se suprotno. Naime, kada je pružio ruku kapetanu iz suprotnog tima da bi čestitao pobjedu, mediji su to preoblikovali. Budući da je on muslimanske vjere, pričaju da je namjerno dao pobjedu Pakistancima jer ih simpatizira. Zbog svih tih glasina Kabhir je primoran napustiti kuću te krenuti u azil skupa sa svojom majkom.

2. Remećenje – događaj uzrokuje promjenu, narušava ravnotežu i stabilnost

Sedam godina kasnije Kabhir dolazi sa željom da postane trener indijskom ženskom nacionalnom hokejaškom timu kako bi ih pripremio za svjetsko natjecanje. Indijski sportski službenici iznenađeni su njegovim dolaskom. Nažalost, u Indiji većina smatra da ženama nije mjesto u sportu. Zbog toga se nitko nije htio prihvatiti ovoga posla, osim Kabhira.

Šesnaest djevojaka iz različitih dijelova Indije čine ovaj tim. Većina njih međusobno se ne podnose zbog etničkih, religijskih ili nekih drugih razloga. One zapravo uopće ne predstavljaju tim, već gomilu djevojaka. Kabhir najprije želi napraviti red i disciplinu. Uči ih da je najbitnije da počnu razmišljati kao jedna duša jer se tako ponaša pravi tim. Iako ima stroge principe, isprva skoro uopće ne uspijeva u tome.

Nastaje svađa zbog djevojke koju je odabrao da bude kapetan tima. Tada počinje shvaćati da ne može Indiji donijeti pobjedu na svjetskom natjecanju te time vratiti vlastiti ugled. Odlučuje napustiti posao trenera.

3. Komplikacija – javlja se niz prepreka koje podržavaju stanje neuravnoteženosti

Jednoga je dana dečko u kafiću pokušao prići jednoj od djevojkama. Na to su se sve podigle kako bi pokazale njemu i njegovom društvu da s djevojkama nema šale i nepristojnih ponuda. Kabhir tada prvi puta kod njih uočava timski rad. Primjetivši svoju grešku, one ga mole da ih ostane trenirati. On pristaje na to. No, ovaj put rade s puno više volje i energije. Nekoliko tjedana naporno rade i treniraju. Hokejski su službenici odlučili ne poslati ih na svjetsko natjecanje jer žele svu pažnju posvetiti muškom timu. Djevojke su razočarane. Većina je njih već imalo osobne borbe s roditeljima i dečkima zbog ovog natjecanja. Većina smatra da će se one teško udati jer su hokejašice. Naime, to ne prija dečkima čije su one djevojke.

Khan izaziva muški hokejaški tim da odigra utakmicu s njegovim timom. Ako muški tim izgubi, moraju im dozvoliti da odu u Australiju. Mnogima to biva smiješno pa bez previše razmišljanja pristaju na to. Unaprijed pretpostavljaju da će muška ekipa pobijediti.

Isprva su igrale loše. Muška je ekipa vodila 3:0. Ipak, ohrabrene trenerom, daju sve od sebe. Posljednji rezultat je 2-3. Na kraju ih ipak odlučuju poslati u Australiju na natjecanje za svjetskog prvaka.

4. Klimaks – dramatičan vrhunac konflikta, uzbuđenja ili tenzije

Khan i djevojke odlaze u Australiju. U prvoj utakmici protiv australskog tima, one gube 0-7. Meč je bio smiješan. Malo tko bi se odlučio ići na sljedeći meč jer su ih Australke doslovno razbile. Khan primjećuje Bindiyino ponašanje tijekom igre s Australkama. Smatrajući da je to

propast za tim, isključuje je iz daljnje igre. Ona je jako dobar igrač. No, budući da nije izabrana za kapetana tima, a smatra da je najbolja, ne želi uopće igrati.

Međutim, indijska je ekipa porazila englesku u drugom meču te tako uspjela ostati te se dalje boriti. Poslije dobivaju i Novi Zeland, kao i Južnu Afriku. Khan nije zadovoljan s Komal i Preety. Ne podnose se pa ne žele dobacivati loptu jedna drugoj. Komal želi dokazati svome dečku da je ona dobar igrač te da zaslužuje imati istu karijeru kao i on. Preety pak želi postići najviše golova za indijsku reprezentaciju. Unatoč svim preprekama, tim uspijeva donositi nove pobjede te ići ka vrhu ljestvice.

Naime, indijski tim dolazi do polufinala, a tu se treba susresti s koreanskim timom. To Khana jako zabrinjava jer taj tim ima svoja pravila u igri. Ta se pravila uglavnom svode na agresivnost. Khan pita Bindiyiu da uđe u igru jer ona jedina ima dobru tehniku pomoću koje mogu izbjeći agresivnost Koreanaca. Tu ga večer ona upita što mora učiniti da bi postala kapetan. Počinje se skidati jer misli da će na taj način nju postaviti za kapetana. Khan joj govori da upravo zbog tih stvari ona nije dovoljno dobra da bi bila kapetan tima. Ipak, priključuje se timu i tako pobjeđuju Koreance.

Ušavši u finale, Indija se još jednom mora suočiti s ekipom Australije. Noć prije meča, Khan nagovara Komalu i Preety da riješe međusobne probleme. To biva bezuspješno. Ipak, pred njim pružaju ruke jedna drugoj. No, to je samo gluma. Komal govori Preety da će ona dati najviše golova jer želi jednom muškarcu objasniti neke stvari.

Sljedeći dan Khan savjetuje svoj tim da daju najbolje od sebe kako se ne bi kajali cijeli život te osjećali krivnju kao on. Indija je dala gol čim je meč započeo. U drugoj se polovini meča Australija više trudi. Inače su pratile igru Indijki pa su im poznate razmirice između dva strijelca, Preety i Komale, stoga igraju na tu loptu. U tome razdoblju, zadavaju dva gola te tako prelaze u vodstvo. No, u posljednjim trenucima meča, Komal i Preety počinju surađivati. Preety dodaje loptu Komal te tako izjednačavaju rezultat. Konačni je rezultat 2-2.

5. Rješenje i zaključenje – glavni protagonist rješava problem, ispunjava cilj ili želju, uspostavlja red i potiče revidiranu ravnotežu kako priča dolazi kraju

Pobjednik će se izabrati izvođenjem penala. Indija prva izvodi penale. Australke su za dva gola prednosti u odnosu na Indijke. Iako je Komal trebala pucati za Indiju, prepušta to Preety koja zadaje gol. Indija postaje svjetski pobjednik u hokeju kada Vidya odbrani zadnji napad.

Ova neočekivana pobjeda donosi Khanu slavu. Osim toga, uništava predrasude roditelja i zemlje o sportu i ženama.

5.5.3. Negativci u filmu

Bindiy je negativka u filmu. Ona namjerno loše igra jer nije postavljena za kapetana tima.

No, kasnije je Kabhir moli da uđe u igru kako bi pobijedili Koreanke. Ona jedina ima dobru tehniku kojom bi uspjeli izbjeći njihovu agresivnost. Tu ga večer ona pita što treba učiniti da bi postala kapetan tima te se počinje skidati.

5.5.4. Religija u filmu

Kabhir Khan u filmu je musliman. Naime, islam je u Indiji manjinska religija. „Osobito nakon podjele Indije 1947., indijski islam postaje religija u dijaspori koja u suočavanju s hinduističkom većinom traži i brani svoj identitet. Naprotiv, u svojim pučko-religijskim obilježjima indijski islam rezultat je stoljeća duge koegzistencije s hinduizmom.“ (Ružica Čičak-Chand, 15.9.2013., prema www.behar.hr)

Vidno je različita indijska varijanta islama od islama drugih regija. Vladajući sloj indijskih muslimana sastojao se od predstavnika turkijskih i drugih naroda iz Srednje Azije, Iranaca, Afganistanaca, Arapa te domaćih obraćenika.

Danas je muslimanska zajednica najveća indijska manjina. Ima gotovo 140 milijuna pripadnika (13,4% ukupnog stanovništva). Ondje rijetko dobivaju neku veću pažnju u medijima.

5.5.5. Poruke filma

„One su indijske žene. Ne mogu igrati u kratkim hlačama.“

Njezin dečko: „To nije karijera. To je glupa igra. Slično badmintonu.“

Ovaj film pokušava srušiti predrasude Indijaca o ženama i sportu.

5.6. Om Shanti Om

Om Shanti Om bolivudski je film iz 2007. godine. Miješaju se žanrovi akcije, komedije i drame.

Producirao ga je Gauri Khan, a režirao Farah Khan. Glavne uloge pripale su Shahrukhu Khanu i Deepiki Padukone. Snimljen je u Indiji na jeziku Hindu/Urdu. Distributer filma je Red Chillies Entertainment Eros Labs, a budžet iznosi 8.9 milijuna \$. U ovom se filmu u jednoj pjesmi pojavljuju oko 32 bolivudske zvijezde.

5.6.1. Proces naracije

Proces naracije u filmu Om Shanti Om takav je da se najprije priča što se događalo prije 30 godina, a kada postane najnapetije radnja se prebacuje 30 godina unaprijed, odnosno u sadašnjost.

5.6.2. Fabula

1. Ekspozicija – početna ravnoteža, stanje normalnosti, stabilnosti, društvenog reda

Om Prakash Makhija (Shahrukh Khan), mladi glumac filmske industrije 1970., i njegov prijatelj Pappu pokušavaju uspjeti u svijetu filma. Njih dvojica razgovaraju o tome da 'Prakash' i 'Makhija' nije dobro ime za zvijezdu te poželi da se zove samo 'Om'. Omovoj majci Beli (Kirron Kher), koja inače inspirira i hrabri svoga sina kako bi postigao uspjeh, ne sviđa se ideja o mijenjanju imena. Ipak, na kraju popušta. Om je zaljubljen u "Djevojku iz snova". Ona je najveća zvijezda u Indiji Shantipriya (Deepika Padukone). Prvi ju puta susreće na premijeri filma "Djevojka iz snova". Kasnije, kada snimaju dio filma, on stjecajem okolnosti spašava njoj život pa postaju prijatelji.

2. Remećenje – događaj uzrokuje promjenu, narušava ravnotežu i stabilnost

Jedan dan Om primjeti da se Shanti svađa s Mukeshom (Arjun Rampal), najboljim producentom. Tada saznaje da se ona treba udati za njega te da očekuje njegovo dijete. Om je slomljen. Uvjerava samoga sebe da je sretan jer je ona sretna te da je zbog njene sreće ovaj put popustio, ali u slučaju da se slična situacija ponovi u sljedećem životu, neće popustiti. Majka ga tješi.

Nakon nekog vremena producent vodi Shanti u vilu u kojoj se planirao vjenčati s njom. Namjera mu je bila prevariti ju na taj način kako bi ju zapalio zajedno s kućom. Om pokušava spasiti Shanti. Zaustavljaju ga čuvari. Poslije eksplozije, vode ga u bolnicu. Ubrzo umire.

3. Komplikacija – javlja se niz prepreka koje podržavaju stanje neuravnoteženosti

Dogodila se reinkarnacija. Sin Rajesha Kapoora rođen je u trenutku Omove smrti. Postaje popularna filmska zvijezda. Ima fobiju od vatre zbog prošlog života.

Kad je izvodio pjesmu uplašio se jake vatre zbog prošlog života. Jednom prilikom za njim je potrčala starija žena, njegova majka iz prošlog života, tvrdeći da je on njen sin, na što ju optužuje da je luda. Na lokaciji za snimanje svoga sljedećeg filma, počinje se prisjećati dijelova svoga prošlog života. Susret s Mukesh Mehrom poticaj je na prihvaćanje prošlog života u cijelosti. Nakon toga odlazi pronaći Belu i Pappu.

4. Klimaks – dramatičan vrhunac konflikta, uzbuđenja ili tenzije

Om želi osvetiti Shantinu smrt. Njeno tijelo nikad nije pronađeno. Om govori da je ovu priču zapisao netko gore. Nije slučajnost to što je sreo Mukesha Mehru jer je prošao nekažnjeno.

Om kuje plan uz pomoć Pappu i nekoliko drugih. Odlučuje snimiti film “Om Shanti Om”. Na audiciju za Shantinu ulogu dolazi Sandhy. Ona je velika obožavateljica Oma te uz to liči na Shanti. Pripremaju je za ulogu Shanti. Započinje igra s Mukeshovim umom. Om ga vodi u zapaljenu zgradu te pokazuje Sandhy kao Shantinog duha. Plan propada jer Mukesh shvaća da to nije prava Shanti. Tada se počinju tući. Zgrada počinje gorjeti. Na sceni se pojavljuje Shanti. Najprije obojica misle da je to Sandhy.

5. Rješenje i zaključenje – glavni protagonist rješava problem, ispunjava cilj ili želju, uspostavlja red i potiče revidiranu ravnotežu kako priča dolazi kraju

Mukesh pokušava ubiti Shanti. Om mu uzima pištolj te puca u nogu. Sandhy pokazuje Mukeshu na luster. Tamo je Shantino tijelo. Luster pada. Mukesh umire.

Na sceni se pojavljuje Sandhy. To je bio Shantin duh koji je sad nestao. Om je šokiran.

5.6.3. Negativci u filmu

Mukesh Mehra najbolji je producent i čovjek za kojega se Shanti treba udati te očekuje njegovo dijete.

Već prvom pojavom u filmu, prikazan je dominantnim. Snimljen je, dok izlazi iz auta, iz žablje perspektive.

Mukesh je zao, prevarant i lažljivac. Odveo je i pokazao Shanti prekrasnu vilu te obećao da će se tamo vjenčati. Glumio je neko vrijeme, a onda je rekao da se ne želi vjenčati s njom. Zapalio je vilu i Shanti ostavio zatvorenu unutra.

5.6.4. Religija u filmu

Film je zasnovan na priči o reinkarnaciji. Budizam je religija koja se spominje u filmu. U jednom trenutku kamera pokazuje oslikanog Buddhu preko cijeloga zida. Karma je važan pokretač radnje u filmu. Sve se vrti oko nje. Om nekoliko puta spominje 'circle of life'.

5.6.5. Poruke filma

“Nobody can bow the candle of life which is protected by God himself...”

“The entire universe has conspired for me to get you...”

If you want something with all your heart, then the universe will work in every way possible, to help you get it.”

'Circle of life' predstavlja krug života, smrti i karmu. Ovu frazu Om spominje nekoliko puta u filmu.

Neki karmu poistovjećuju sa sudbinom te smatraju da je ona nešto nepromjenjivo, nešto na što mi kao ljudi ne možemo utjecati te da s time moramo živjeti jer nam je suđeno. Ipak, karma i sudbina imaju različita značenja. Sudbina nam je suđena, odn. ono što je zapisano u zvijezdama.

“karma je ono što nam je suđeno i dio naše vlastite odgovornosti. Bolje rečeno Sanskritska

(staroindijska) riječ Karma je zakon uzroka i djelovanja u smislu Kako siješ tako žanješ.” (<http://spiritualni-paradoks.blogspot.com/2009/12/sto-je-karma.html>)

Slikovito, to znači da ćemo sve riječi, misli ili djela, izgovorena ili učinjena, dobiti natrag u ovom ili sljedećem životu. Posjedujemo moć slobodne volje pomoću koje biramo hoćemo li stvarati dobru ili lošu karmu.

Postoji nekoliko vrsta karmi:

1. Sanchita karma predstavlja karmu koju smo stvorili našim djelovanjem u prošlim životima.
2. Prarabdha dio je Sanchita karme nastao u ovom životu zbog našeg djelovanja u prošlim životima. Svakodnevno ju susrećemo. Mantra tehnikom možemo promijeniti djelovanje Prarabdhe karme utječući tako na svoje tjelesno i duhovno postojanje.
3. Agami karma nastaje našim djelovanjem u ovom životu. Ono ima utjecaj na naše sljedeće reinkarnacije. U filmu je Agami karma vratila Omu. U prošlom je životu dao svoj život kako bi spasio Shanti te je u sljedećem dobio ono što je oduvijek želio. Postao je poznata filmska zvijezda.
4. Kriyamana karma predstavlja ‘instant’ reakcije na ono što radimo.

5.7. Tri idiota

Tri idiota indijska je komedija iz 2009. godine. Film je režirao Rajkumar Hirani, a producirao Vidhu Vinod Chopra. Scenarij je djelomično usvojen iz romana Pet točaka nečega Chetana Bhagata. U glavnim su ulogama: Aamir Khan, Kareena Kapoor, R. Madhavan, Sharman Joshi, Omi Vaidya, Parikshit Sahn i Boman Irani.

Nagrade indijske međunarodne filmske akademije nazivaju još i ‘bolivudskim Oscarima’. Film ‘Tri idiota’ primio je čak 16 od 27 nagrada uključujući i one za najbolji film i režiju. Riječ je o

komediji o odrastanju u kojoj su glavni junaci tri studenta, a film je postao jedan od najvećih hitova indijske kinematografije.

Ova indijska komedija neće nas natjerati na glasan smijeh. Tri idiota donose humor onakav kakvim ga smatraju Indijci. Iako traje gotovo tri sata, film nema gotovo niti jedno od bezbojnih fraza, gegova ili scena koji se recikliraju kako bi se od njih radila većina današnjih komedija. Banalne i patetične scene uklopljene su tako da nas nasmiju.

5.7.1. Proces naracije

Proces naracije u filmu *Tri idiota* takav je da se najprije priča što se dogodilo prije deset godina, a kada postaje napetije radnja se prebacuje deset godina unaprijed.

5.7.2. Fabula

1. Ekspozicija – početna ravnoteža, stanje normalnosti, stabilnosti, društvenog reda

Farhan Quershi (R. Madhavan) i Raju Rastogi (Sharman Joshi) studenti su na izmišljenom Imperial College of Engineering (ICE), jednom od najboljih inženjerskih sveučilišta u Indiji. Naime, Farhan želi postati fotograf divljih životinja, ali umjesto toga studira inženjerstvo kako bi udovoljio očevoj želji. Raju nastoji biti što uspješniji na fakultetu jer mora poboljšati financijsku situaciju svoje obitelji. No, zbog svoje nesigurnosti konstantno dobiva niske ocjene. Njihov treći cimer i prijatelj, Ranchodas 'Rancho' Shamaldas Chanchad (Aamir Khan), zapravo je jedinstven jer obožava građevinske strojeve.

2. Remećenje – događaj uzrokuje promjenu, narušava ravnotežu i stabilnost

Rancho izaziva gnjev i bijes ravnatelja sveučilišta Viru ‘Virusa’ Sahastrabuddhe (Boman Irani) dajući kreativne i neobične odgovore na nastavi. Živi po filozofiji da je važno ostvariti izvrsnost, a ne uspjeh. Naime, prema njegovom mišljenju, ako se izvrsnost postiže, uspjeh će uslijediti. Virus je prikazan kao iznimno stroga osoba. Čak toliko stroga da se misli da je on izazvao svoga sina na samoubojstvo vršenjem ogromnog pritiska na njega. Virusov ljubimac među učenicima student je Chatur Ramalingam (Omi Vaidya), ne baš od milja poznat kao ‘Silencer’ zbog svog tihog, ali arogantnog stava.

3. Komplikacija – javlja se niz prepreka koje podržavaju stanje neuravnoteženosti

Chatur želi impresionirati svoje profesore odličnim govorom. Ne znajući to, Rancho mu modificira pisani govor zamjenjujući pohvale s opscenim izrazima. Chatur iznosi izmijenjeni govor te se tako ponižava. Nakon toga, obećaje da će se osvetiti Ranchu. U međuvremenu, Rancho se zaljubljuje u Piu (Kareena Kapoor). Ona je liječnica koju njih trojica susreću kada upadaju na vjenčanje. Nije svjestan da su upali na vjenčanje Virusove najstarije kćeri Mone (Mona Singh). No to nije sve. Pia je njegova mlađa kćer. Virus pokušava uništiti trio, ali usprkos izazovima s kojima se suočavaju, oni uspijevaju čvrsto stajati. Kasnije Virus priznaje poraz nakon što mu ova trojica učenika pomažuporoditi kćer korištenjem njihovog praktičnog inženjerskog znanja tijekom oluje.

4. Klimaks – dramatičan vrhunac konflikta, uzbuđenja ili tenzije

Deset godina kasnije, Farhan i Raju nastoje pronaći Racha. Naime, on je ubrzo nakon što je diplomirao nestao iz njihovih života. Putujući, pokušavaju pronaći tragove Ranchovog pravog

identiteta. Otkriveno je da je originalni Rancho (Javed Jaffrey) bio pravi Ranchodas. Rancho kojega poznaju bio je sluga u kućanstvu Chanchad i studirao je na ICE-u pod pravim Ranchovim imenom kada je ovaj otišao u London na četiri godine. Ranchov otac koristio je slugu kako bi popunio sinovo mjesto i džep diplomom.

5. Rješenje i zaključenje – glavni protagonist rješava problem, ispunjava cilj ili želju, uspostavlja red i potiče revidiranu ravnotežu kako priča dolazi kraju

Tijekom potrage, Raju i Farhan oteli su Piu s njezinog vjenčanja u Manaliju te ju odvezli u Lakadh. Ondje su vidjeli izume nalik onima njihovog prijatelja u kreativnoj seoskoj školi. Kada su ga pitali da otkrije svoj identitet, predstavlja se kao Phunsukh Wangdu, Chaturov potencijalni poslovni partner te svjetski poznat, povučeni, znanstvenik. Naizgled pobjednik, Chatur je užasnut i moli Rancho/Phunsukha da uspostave poslovni odnos, ali nakon što ga prisiljava da potpiše izjavu o porazu te ga pokušava poniziti. No, bezuspješno. Naposljetku se Rancho/Phunsukh ujedinjuje s Farhan, Raju i Piom.

5.7.3. Negativci u filmu

Glavni negativac u filmu Tri idiota je profesor Viru ‘Virus’ Sahastrabuddhe (Boman Irani), poznatiji samo kao Virus. Prikazan je kao iznimno stroga i uvijek namrgođena osoba. Čak se smatra da je on potaknuo vlastitog sina na samoubojstvo jer je vršio ogroman pritisak na njega. Ipak, nije mrzio baš sve studente. Imao je svoga miljenika Chatura Ramalingama (Omi Vaidya).

No, na kraju kad su njegovi studenti, s kojima se stalno sukobljavao, porodili njegovu kćer, priznao je sav njihov dosadašnji uspjeh.

5.7.4. Kulturna obilježja

U filmu je prikazano tradicionalno indijsko vjenčanje.

Odjeveni su u bijelo dok žale za nekim tko je umro.

Farhan kleči pred ocem. Time izražava poštovanje što je uobičajeno u Indiji.

5.7.5. Poruke filma

Rancho govori na nastavi: “Kakva je korist od studiranja na ovaj način? Hoćete li unaprijediti svoje znanje? Ne. Samo će se pritisak povećati. Ovo je fakultet, a ne ekspres lonac. Lav u cirkusu također uči sjesti na stolicu u strahu od biča. Ako smo mi kao taj lav, onda znači da nismo dobro obrazovani.”

Farhan objašnjava ocu da će biti sretniji bude li radio ono što voli i zarađivao manje, nego bude li radio ono što mu nije drago te zarađivao puno.

“Ako postanem fotograf, zarađivat ću manje. Kuća će mi biti mala, automobil će biti mali! Ali tata, ja ću biti sretan. Ja ću biti jako sretan! Što god radio za tebe, radit ću od srca! Do danas sam slušao sve što si rekao. Danas, samo jednom, slušaj moje srce!”

ZAKLJUČAK

Bilo koja kulturna ljudska zajednica, da bi uopće opstala, mora imati neki sustav objašnjavanja pojava i događaja. Taj sustav nazvan je svjetonazorom. Naime, upravo svjetonazor sadrži pretpostavke ili načela u okviru kojih čovjek može svaku stvar ili pojavu razumjeti, shvatiti ili opisati. “Za čovjeka mora postojati suvislo, smisljeno, logično objašnjenje svijeta koji ga okružuje.” (Kale, Eduard, 2003:86) Pojave u svijetu čovjeku moraju biti objašnjene, ako nikako drugačije onda barem kao čudo. Svjetonazor daje objašnjenje da ništa nije slučajno.

U većini se analiziranih filmova mogu primjetiti elementi hinduističkog svjetonazora. Jedan od elemenata slavljenje je jednodnevnog festivala Karva Chauth u filmu *Dilwale Dulhania Le Jayenge*. Tada udana žena posti za sigurnost svoga muža od izlaska do zalaska sunca. Diwali

(Deepavali ili Dipavali) ili festival svjetlosti još je jedan hindu festival. Spominje se u filmu *Kabhi Khushi Kabhie Gham*. Traje pet dana, a obilježava se osvjetljavanjem kuća i prodavaonica. To je jedan od najvažnijih praznika tijekom godine za hinduse. U filmovima *Dilwale Dulhania Le Jayenge* i *Kabhi Khushi Kabhie Gham* pojavljuje se bindi. Tradicionalno je to bila točka između obrva koja je označavala udane žene. No, danas ih svi u Indiji mogu nositi kao modni ukras, a udanim ženama to je dužnost. Još jedan element koji je često prisutan na indijskom potkontinentu je svastika. Prikazana je kroz lik zmije. Pojavljuje se u Šivinim hramovima, na vratima domova, kao ukras na stajama, u narodnoj umjetnosti i kulturi te postoji kao značajan element dizajna ili ‘Yantra’ na svečanim prilikama, posebno na vjenčanjima. Ovaj se element pojavljuje u filmu *Kabhi Khushi Kabhie Gham* kada majka upisuje svastiku crvenom bojom na pladnju. Hindusi često odabiru ukrase u obliku bogova Višna ili Šive. To je najvažniji dio vjenčanog nakita koji žena nosi cijeli život. On par štiti od „očiju zla“. Obično sadrži dijamante.

Elementi budističkog svjetonazora pojavljuju se u nekoliko filmova. Kip Buddhe pojavljuje se u filmu *Kabhi Alvida Naa Kehna*. Glavni su likovi budisti. Također, u filmu *Om Shanti Om* u jednom se trenutku prikazuje oslikani Buddha preko cijeloga zida. Osim toga, film *Om Shanti Om* sadrži vrlo bitne elemente budističkog svjetonazora, a to su reinkarnacija i karma. Ti su elementi u ovome filmu pokretači radnje. Sve se u filmu vrti oko karme. Om nekoliko puta spominje ‘circle of life’. Sanskritska (staroindijska) riječ karma zakon je uzroka i djelovanja u smislu „Kako siješ tako žanješ.“ Slikovito, to znači da ćemo sve riječi, misli ili djela, izgovorena ili učinjena dobiti natrag u ovom ili sljedećem životu. Posjedujemo moć slobodne volje pomoću koje biramo hoćemo li stvarati dobru ili lošu karmu.

Postoji nekoliko vrsta karmi:

1. Sanchita karma predstavlja karmu koju smo stvorili našim djelovanjem u prošlim životima.
2. Prarabdha dio je Sanchita karme nastao u ovom životu zbog našeg djelovanja u prošlim životima. Svakodnevno je susrećemo. Mantra tehnikom možemo promijeniti djelovanje Prarabdhe karme utječući tako na svoje tjelesno i duhovno postojanje.

3. Agami karma nastaje našim djelovanjem u ovom životu. Ono ima utjecaj na naše sljedeće reinkarnacije. U filmu je Agami karma vratila Omu. U prošlom je životu dao svoj život kako bi spasio Shanti te je u sljedećem dobio ono što je oduvijek želio. Postao je poznata filmska zvijezda.

4. Kriyamana karma predstavlja ‘instant’ reakcije na ono što radimo.

Pojavljaju se i elementi kršćanskog svjetonazora. Dok su bili na putovanju u Londonu, Raj i Simran (film *Dilwale Dulhania Le Jayenge*) posjećuju crkvu. Simran se križa i moli Bogu. Raj nije znao kako se moliti Kristu. Glavni likovi u filmu mole se kao kršćani. Križaju se. U filmu *Kal Ho Naa Ho* Spominju Isusa i anđele. Posjećuju crkvu. Nainina majka govori da ih anđeo gleda dok ona tuguje.

Elementi islamskog svjetonazora pojavljuju se u filmu *Chak De! India*. Naime, islam je u Indiji manjinska religija. Indijski islam postaje religija u dijaspori koja u suočavanju s hinduističkom većinom traži i brani svoj identitet nakon podjele Indije 1947. U filmu mediji nisu bili tolerantni prema tome što je Kabhir Khan musliman jer su prikazali da on zbog svoje vjere nije zadao gol kako bi Pakistanci pobijedili. No, to nije bilo točno. U filmu *Kal Ho Naa Ho* baka je islamske vjeroispovijesti. Ovdje su hinduisti tolerantni prema islamu kao i prema ostalim religijama kao što je kršćanstvo. Osim toga, danas je muslimanska zajednica najveća indijska manjina. Ima gotovo 140 milijuna pripadnika (13,4% ukupnog stanovništva). Ipak, ne dobivaju često neku veću pažnju u medijima.

No, osim vjerskih, pojavljuju se kulturni elementi indijskog svjetonazora. Bijela boja označava nevinost. No, u Indiji bijela je boja znak tuge i žalosti. U nekoliko analiziranih bolivudskih filmova ožalošćeni su bili odjeveni u bijelo kada je umro netko od njihovih najmilijih. Primjerice, u filmu *Kabhi Khushi Kabhie Gham*, kada je umro Anjalin otac. Zbog simbolizma bijele boje, u Indiji mladenke, čak i na kršćanskim vjenčanjima, nose bijelu vjenčanicu ublaženu nekom drugom bojom. Naime, čisto bijela odjeća znak je prizivanja nesreće. Vjenčani nakit u Indiji ima vrlo važnu ulogu. Dok Europljanke odabiru bijelu vjenčanicu i diskretan nakit, Indijke odijevaju bogato ukrašene sarije žarkih boja te stavljaju puno nakita. Smatra se da žena izgleda atraktivnije što više boja i ukrasa nosi na sebi. Indijski nakit, osim estetske, ima i ritualnu funkciju. Nakit bi ženi trebao osigurati moć, autoritet te ljepotu. Simbol je obilja i bogatstva.

Prema tradiciji, nakit daruje rodbina. Dijelovi su najčešće sačinjeni od najkvalitetnijeg zlata. Smatraju da će na taj način mladence osigurati. Indijska mladenka nakit nosi po cijelom tijelu. Nošenje velikog zlatnog prstena u nosu povezanog lancem koji se kopča za kosu najuočljiviji je dio tradicije. To je „nath“. „Mangal sutra“ ili „thaali“ (maleni zlatni ukras koji se nosi na ogrlici) simbol je braka na indijskim vjenčanjima. Važan je trenutak ceremonije onaj kada mladoženja veže „mangal sutru“ mladoj oko vrata. Ona može biti različitih oblika i veličina. Sve udane žene na sjeveru Indije moraju nositi prstenje na nožnim prstima. „Chura“ je niz narukvica koje mlada tradicionalno dobiva od svoje majke na dan vjenčanja. Čuva ih do kraja života.

S druge strane potrebno je odrediti smisao ljudskim činima, a to je ono idealno čemu ljudi određene kulture teže. Riječ je o vrednotama. One su uvijek materijalizirane kroz brojna pravila ponašanja, djelovanja i osjećanja. Osim toga, pravila ponašanja oblikuju se na osnovi vrednota.

U Indiji je posebno izraženo poštovanje prema starijima, a posebno roditeljima. Tradicionalno, nije neobično da očevi ugovaraju brakove svojim kćerima. Tako je ugovoren brak Simran s Kuljitom (*Dilwale Dulhania Le Jayenge*). Iako se na putovanju u London zaljubila u Raja, pristala je na ugovoreni brak iz poštovanja prema ocu. Simranina majka rekla je Raju i Simran da pobjegnu te se vjenčaju. No, Raj to nije htio učiniti bez dopuštenja Simranina oca.

Osim toga, sasvim je normalno rukama dotaknuti stopala starijima u znak poštovanja. Simran je tako htjela dotaknuti stopala Rajovom ocu, ali ovaj joj to nije dopustio te ju je poljubio u čelo. U filmu *Kabhi Khushi Kabhie Gham* sin klekne pred oca i moli ga. Također, u filmu *Tri idiota* Farhan kleči pred ocem. Time se izražava poštovanje što je uobičajeno u Indiji.

Žena se u Indiji nikada ne suprotstavlja muškarcu. To ponašanje naučeno je još u djetinjstvu. Naime, u tradicionalnoj indijskoj obitelji očeva je riječ posljednja i najvažnija. Žene su prisiljene na brakove bez ljubavi i moraju poštivati muža. U filmu *Kabhi Khushi Kabhie Gham* žena se tek na kraju suprotstavila mužu rekavši mu: „Moj je suprug samo suprug. Nije Bog.“ To zapravo znači da nije smio odvojiti majku od djeteta kojega je najviše voljela.

Istraživanje je dokazalo da su Indijci u velikoj mjeri nacionalno osviješten narod što dokazuje da je i to jedna od njihovih vrednota. U jednom od prvih bolivudskih filmova gdje se prikazuje život Indijca izvan Indije, *Dilwale Dulhania Le Jayenge*, Simranin otac održava indijsku tradiciju

izvan Indije te sanja o povratku u Indiju. Također Anjali (*Kabhi Khushi Kabhie Gham*) se nije nikako pomirila sa životom u Londonu jer je jako vezana za Indiju.

Cilj vrednota je održati red i poredak u zajednici. Stoga je najveća vrednota upravo vjera u poredak. Uz tu vrednotu dolazi najveća nagrada – život poslije smrti, vječni spas.